

Почитувајќи ја волјата на граѓаните на Република Северна Македонија изразена на предвремените парламентарни избори од 15 јули 2020 година и потврдувајќи ги заложбите на сите граѓани за мир, стабилност и безбедност, добри меѓуетнички и меѓусоседски односи, одржлив економски развој, правна држава, чиста животна средина и општествена благосостојба;

Силно определени по членството во НАТО да обезбедиме и членство во Европската Унија;

Политичките партии што освоија мнозинство пратенички места во Собранието на Република Северна Македонија донесоа одлука за создавање парламентарно мнозинство со цел формирање Влада на Република Македонија со мандат да ги реализира политичките определби во оваа

ПРОГРАМА ЗА РАБОТА НА ВЛАДАТА НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА ВО ПЕРИОДОТ 2020-2024

Парламентарното мнозинство ја изразува својата силна политичка волја за формирање на влада која ќе гарантира **континуитет** во спроведувањето на заедничките стратешки приоритети: членство во НАТО и Европската унија, добри меѓусоседски и меѓуетнички односи, внатрешна кохезија, справување со светската пандемија на корона вирусот и **нова енергија и решителност** во создавање подинамичен економски раст, одржлив развој, модерно образование, ефикасна правна држава и силни институции.

Трансформација на економијата (МК Рестарт) за забрзан раст и повисок стандард

Владата на Република Северна Македонија настапува со амбициозен и заокружен концепт за продолжување на започнатите позитивни политики и преземање храбри, координирани, преговарани и ефективни политики кои ја адаптираат нашата економија за новото време. Во последните 3 години покажавме дека може да се обезбеди повисок економски раст (во 2019, БДП порасна за 3,6%) кој создава нови работни места (за две години се отворија нови 60.000 работни места) паралелно со обезбедување на повисоки плати (просечната плата порасна на историски највисоки 27.206 денари). Се потврди дека може да се постигне историски најниска невработеност (во 2019 невработеноста падна на 16,6%) заедно со зголемување на минималната плата од 9.000 денари на 14.500 денари за нецели три години.

Кризата предизвикана од COVID-19 силно ја погоди нашата и светската економија. Сите релевантни институции предвидуваат оваа година светот да влезе во рецесија и тоа е видливо и кај нашите традиционални економски и трговски партнери. Ударот силно ги погоди и најголемите и најразвиени економии. Најмоќните економии влегуваат во рецесија и пријавуваат значително зголемување на невработеноста и видливи притисоци на социјалните и здравствените системи.

Тоа значеше намалување на нарачките за нашите производители, потешкотии во превозот и снабдувањето со репроматеријалите, како и сериозно намалена потрошувачка на домашниот и на светскиот пазар. Рестриктивните мерки за заштита од COVID-19 дополнително ги забавија или паузираа производните процеси и ги намалија приходите на нашите претпријатија. Целата наша држава, сите наши граѓани, институции и вкупната економија беше и е ставена на најтешкиот тест досега. Оваа светска криза не можеше да не одмине, но можевме и обезбедивме вистински и брз одговор.

Нашата цел не е Владата да биде само успешен менаџер во криза, туку брзо да ја пребродиме кризата и да се вратиме на патот на растот и развојот, на спроведување на суштинските политики, за што пократко време и да се подготвиме за „новата нормалност“ после

COVID-19, со трасирање на европскиот пат со реформски политики и забрзан, инклузивен и одржлив раст со цел на среден рок унапредување на животниот стандард и квалитетот на живот на граѓаните на нивото на ЕУ.

Фокусот планираме целосно да го насочиме во спроведувањето на клучниот процес на трансформација на нашата економија. Со влезот во НАТО Алијансата и почетокот на преговори за членство во Европската Унија, конечно влегуваме во друштвото на најразвиените, најбогатите и најспособните. Влегуваме на заедничкиот европски пазар со нова сила и нови шанси. Владината цел е да ја трансформираме нашата економија за да биде поконкурентна, прво дома, а потоа и надвор. Движењето на економијата ќе биде засновано на силен бран јавни инвестиции, директни домашни и странски инвестиции и најважно на иновации во сите сектори, со цел значително да се зголеми продуктивноста, квалитетот и додадената вредност на производите и услугите. Дигитализацијата станува суштински процес за економијата да стане поефикасна, квалитетот на животот повисок, а резултатите ефективни.

За да биде успешна трансформацијата на нашата економија во динамична, отворена и конкурентна, нудиме стабилна макроекономска рамка, во која даночниот систем ќе биде предвидлив, ефикасен, праведен и сериозно ќе ја намали сивата економија и ќе ја поттикне приватната иницијатива и инвестиции. Значително ќе го зајакнеме капацитетот за реализација на јавните инвестиции. Капиталните инвестиции ќе бидат генератор на јавната инвестициона потрошувачка за да се фокусираме целосно на огромниот потенцијал на домашната потрошувачка и инвестиции.

До крајот на мандатот ќе ја вратиме нашата економија на солиден и одржлив раст од 4%. За време на кризата се обврзуваме да ја задржиме висината на минималната плата во висина од 14.500 денари. По завршувањето на кризата, Владата ќе продолжи со своите докажани заложби: 1) раст на минимална плата до крајот на мандатот во висина од 20 до 40% и 2) раст на просечната плата до крајот на мандатот од 20 до 30%, во зависност од должината и влијанието на епидемијата врз светската и домашната економија.

Износот на странските инвестиции го планираме на ниво од најмалку една милијарда евра за 4 години, со фокус на оние базирани на иновации, висок степен на финализација на производи и услуги и одржливост на бизнисите.

Владата ќе создаде законска и финансиска рамка со која нивото на јавни инвестиции ќе порасне на 2,2 милијарди евра додека очекуваните директни приватни инвестиции ќе бидат 1,2 милијарди во период од целиот мандат. За таа цел, Владата ќе направи целосна реконфигурација на постапките и системот за реализацијата на јавните капитални инвестиции преку Единица за следење во Министерството за финансии и Централна единица за поддршка на јавните инвестиции, на владино ниво, со единствена цел - навремено, целосно и транспарентно реализирање на буџетските расходи и, особено значајно, за мерење на резултатите и ефектите од економските политики на растот и развојот на економијата. Дополнително, за секоја позначајна капитална инвестиција Владата ќе формира ITF - investment task force од домашни и странски експерти.

Владата ќе започне да го воведува (етапно и со неколку пилот институции) буџетското финансирање по принципот на исполнување на развојни индикатори (smart KPI) при што секој ресор ќе има свои развојни индикатори што ќе се дефинираат на почеток на годината и ќе се следат квартално. Преку мерење на процентот на реализација на индикаторите, ќе се одобруваат износите на средства за следниот квартал. Целта ни е да ги поттикнеме институциите да го зголемат процентот на реализација на годишните програми и тековно алоцирање на средства онаму каде има капацитет и способност за реализација (враќање во економијата/граѓаните).

Стапката на невработеност за време на кризата ќе ја држиме стабилна, а по завршувањето на кризата и до крајот на мандатот ќе продолжуваме да ја намалуваме

невработеноста на ниво од 3% годишно, како што тоа го правевме и во изминатите три години. Нашата цел, по крајот на кризата, ќе биде едноцифрена невработеност.

За поддршка на ваков динамичен раст, ќе обезбедиме директна поддршка на домашните и странски инвестиции во износ од 300 милиони евра од домашните буџети и директна алокација на очекувани 300 милиони евра од европските фондови. Директната поддршка на домашните компании ќе ја реализираме преку Планот за економски раст и Законот за финансиска поддршка на инвестициите со авансно финансирање на технолошките и на иновативните потреби во функција на извозот во висина од 10% до 15% на проектираната инвестиција.

Владата ќе го зголемува обемот на финансиска поддршка за домашните компании преку Планот за економски раст за 25% секоја година во однос на предходната.

Имајќи ги предвид влијанието на светската пандемија врз домашната и светската економија и потребата од поттикнување на инвестициска активност токму во моменти на криза, Владата на Република Северна Македонија во следните 6 месеци ќе воведо развојна обврзница како проверена практика за своевидно соинвеститорство на граѓаните и бизнисот во иновативниот развој на економијата. Целта ќе биде да се финансираат развојни проекти во кои има поврат на средства од приходи, односно намалување трошоци, поттикнување развој - зголемување на продуктивност и модернизација на процесите на производство (инфраструктура, кофинансирање на инвестиции во приватен сектор, енергетска ефикасност и дигитализација на јавен сектор).

Владата ќе направи анализа за постепена либерализација на инвестициските политики на приватните пензиски фондови во вториот и третиот столб на капитално финансираното пензиско осигурување. Анализата ќе се изработи во соработка со меѓународна финансиска институција и/ или европски партнер (ЕИБ, Европска комисија) и треба да утврди оправданост и модел за постепено зголемување на износот на средствата (% од портфолио) што фондовите може да го вложуваат во проекти што имаат потенцијал за повисок поврат на средства. Таквиот пристап е директно поврзан и со воведувањето на моделот на „животни циклуси“ и воведување на ризично портфолио, кое за младите пензиски осигуреници ќе овозможи повисоки приноси на вложувањата и, второ, конзервативно, за постарите осигуреници кои се ориентирани кон понизок ризик.

Значаен поттик за влез на странски инвестициски фондови ќе биде формирањето на посебен еквиџ фонд во 2020, како дел од Планот за економски раст. Со еквиџ фондот е предвидено да управува друштво за управување со фондови, избрано на меѓународен повик. Со условите за избор на друштво предвидено е, покрај средствата од државата, друштвото да вложи и сопствени, односно средства од приватни инвестициски фондови.

Предвидливо деловно опкружување

Со почетокот на преговорите, ќе извршиме усогласување на деловното опкружување со регулативите на ЕУ. Ќе гарантираме предвидливост и во делот на даночната политика. Данокот на добивка останува на ниво од 10% во целиот период 20-24, а предвидуваме ослободување од овој данок при реинвестирање на добивката во 2021 како одговор на влијанието на ефектот од ковид пандемијата. Персоналниот данок на доход се намалува на 0% во 2023 година за ИТ индустријата и тоа скалесто: 5% во 2021, 3% во 2022 и 0% во 2023. Данок на личен доход останува на 10%, но остануваме доследни на воведувањето прогресивно оданочување преку инклузивен процес на разговори и креирање консенсуз за воведување на иститот. Исто така, ќе се отвори процес на разговори за даночниот систем во поглед на соодносот меѓу директните и индиректните даноци, односно за соодносот на оданочување на имотот, доходот и потрошувачката според примерот на развиените земји и спецификите на нашата економија. Остануваме посветени на праведноста во оданочувањето, со понуда на осмислен систем на прогресивното оданочување на вкупните лични приходи, по претходно сериозна и детална

анализа и јавна дебата, со фокус на реконфигурирање на концептот на личен доход (семеен доход) и воведување данок на луксуз.

Владата предвидува реконфигурација на ДДВ преку:

- воведување на нов Закон за данок на додадена вредност преку кој ќе се овозможат даночни бенефиции за претпријатијата што се извозно ориентирани на тој начин што при увозот нема да плаќаат ДДВ за суровините и машините што се наменети за извоз. На тој начин тие ќе бидат поконкурентни и ќе располагаат со значително повисоки парични средства;
- Единствена стапка од 10% ДДВ за сите ресторантски услуги;
- Ревидирање на стапките на данок на додадена вредност за суровините за домашните производители и намалување на стапката на ДДВ за земјоделските производители и намалување на стапката на ДДВ за суровините за извозно ориентираните компании
- Намалување од 18 на 5% за занаетчиски услуги;
- Подигнување на прагот за плаќање ДДВ од 2 милиони на 3 милиони годишен промет од 01.01.2022 и изедначување со прагот на ослободување на данок на добивка до 3 милиони денари годишен промет.

Владата ќе го продолжи успешниот Проект „Мој ДДВ“ и ќе го зголеми лимитот по поединец на 2300 денари за тромесечие и 9200 денари годишно, односно на 36800 денари за просечно четиричлено семејство.

Владата ќе продолжи со навремено, редовно и неселективно враќање на ДДВ кај правните лица.

Со нов Закон за царинска тарифа и забрзано прилагодување (укинување и елиминирање и намалување на висината на царинските стапки царинските тарифи) во сооднос корелација со висината на царинските стапки во Заедничката царинска тарифа на Европската Унија, Владата ќе обезбеди пониски цени за домашните компании за суровините и репроматеријалите, правејќи ги компаниите поконкурентни за извоз.

Владата ќе создаде услови за одржлива саморегулација во секторот сметководство и ревизија на корпоративниот сектор, целосна имплементација на Меѓународните сметководствени стандарди за секторот на МСП до 2023 година и прецизирање и подобрување на системот на сметководство и ревизија во целокупниот јавен сектор.

Владата ќе воведат нов данок на промет при уплата на игрите на среќа – во висина на 4% од бруто уплатената вредност. Истиот ќе го плаќаат организаторите на игрите на среќа, а нема да се трансферира на корисниците. Овие средства ќе бидат наменети за поддршка на растот, развојот и општествената одговорност. Воедно, Владата ќе предложи закон за забрана на отворање казина и игри на среќа во близина на училишта, градинки и верски објекти.

Поголема поддршка на домашните компании и сектори

Нашата цел е да создадеме амбиент за динамичен и конкурентен бизнис, ослободен од политичките влијанија, намалување на административните процедури и бариери, а со целосно искористување на претприемачкиот дух и знаења на домашниот човечки капитал. Трансформацијата на економијата ќе биде следена со серија добро осмислени, практични и оставрливи мерки за поддршка, кои реално ќе помогнат нашиот бизнис да биде растечки, развоен и одржлив. Како и досега, клучната поддршка ќе биде токму на движечката сила на нашата економија, на најголемиот сектор за вработување, создавач на вредноста и најсилниот потрошувач, а тоа се микро и малите компании.

Продолжуваме со Планот за економски раст и мерките предвидени во политиката, со зголемување на фондот за најмалку 20% на годишно ниво.

Ќе овозможиме основање на фирма со минимален износ на основна главнина од 1 евро. Со оваа мерка граѓаните имаат можност да основаат фирма со минимални трошоци и да ги реализираат своите идеи и бизнис планови преку новоотворени фирми. Ние веруваме дека

македонските граѓани имаат идеи, а бидејќи идеите се капитал, го отвораме бизнис секторот, го правиме достапен за сите и повикуваме на натпревар на идеи и конкурентност.

Владата ќе го укине данокот на личен доход (познат како персонален данок, и се спроведува како враќање на данок) за категорија обука, квалификации, добивање лиценци (стриктно дефинирани само за дејноста на компанијата) кои ќе овозможат подобрување на квалитетот на работната сила со која располагаат компаниите. Ќе воведеме целосна промена на системот за плаќање и за висината на фирмарина, согласно големината на претпријатието, бројот на вработени и годишните приходи.

Ќе ја укинеме фирмарината за првите две години за сите новоосновани компании и драстично ќе ги намалиме трошоците за добивање правна документација за потребите на бизнисот (документи од Централен регистар, царина, документација за учество на тендери и останати државни институции). На пример: драстично намалување на цената за издавање тековна состојба.

На почетниците во бизнисот им е неопходна помош за исполнување на регулаторните барања. Централниот регистар на трговските друштва задолжително ќе им издава „Информатор“ со сите важни информации за водење бизнис: потребните документи кои треба да ги има трговско друштво, постапката за регистрација за ДДВ обврзник, кои услови треба да ги исполнуваат согласно барањата на инспекциските контроли, права и обврски кои произлегуваат од Законот за работни односи, можностите кои ги овозможува државата за субвенционирање и поддршка на претпријатијата, начини на пристапување и обезбедување надокметација од државни институции и останати информации кои ќе им ја олеснат работата на претпријатијата.

Владата ќе го започне процесот на намалување на парафискалните давачки до 75% и нивно нивелирање согласно големината на стопанските субјекти, преку дијалог со стопанските комори. Ќе создадеме регистар на парафискални давачки кој ќе биде редовно ажуриран и дополнуван, со што компаниите во секое време ќе имаат увид и ќе можат соодветно да ги планираат своите финансиски активности. Така на пример, ќе го укинеме надоместокот за поврзување на фискалниот апарат со серверите на УЈП и надоместокот за контрола на промет што го врши УЈП, прецизно ќе се регулира сервисирањето на фискалните апарати кај претпријатијата и тоа ќе биде бесплатно за сите трговски субјекти што користат фискални апарати, ќе се зголеми временскиот рок за менување на СИМ-картичка од фискална каса од една година на 3 години, ќе го ограничиме износот на цената на задолжителните систематски прегледи на вработените.

Ќе воведеме европски стандарди во осигурувањето од автомобилска одговорност преку намалување на цената на чинење на зелениот картон, како производ на либерализирањето на цената на АО и решавање на проблемот со неосигурени возила.

Ќе продолжиме да го унапредуваме системот за поддршка на еколошки возила (со фокус на електрични и водородни возила) и за возилата со пониска до средна вредност преку укинување или намалување на даночните и неданочните давачки (како данок за возила, ДДВ, царина, трошоци за регистрација, патарини итн...). Силно ќе се посветиме на регулирање на пазарот на половни возила и заштита на потрошувачите преку систем за проверка на квалитетот и декларираните параметри на возилото, како и воведување казнена одредба поврзана со измами на поминатиот број километри на возилото.

Ќе воведеме закон за личен стечај како модел за заштита на животните потреби на должникот преку неизвршување на неговиот долг во определена висина, спречување на нови задолжувања, но и на доверителите, кои ќе можат да наплатат реална вредност. Со ваков закон нема да се креира систем на должничка спирала.

Ќе објавуваме редовно, бела листа на даночни обврзници, односно компании кои редовно ги исплаќаат своите даночни обврски. Во Законот за финансиска дисциплина ќе ги вклучиме и државните и владините институции и ќе ги изедначиме со обврските на приватниот сектор.

Владата ќе предложи нов Закон за е-трговија во функција на регулирање на бизнисот и сузбивање на нелојалната конкуренција и даночната евазија. Со овој закон значително треба да се регулира е-трговијата преку воведување на одредби за е-фактура, е-фискална сметка и е-плаќање. Овој закон треба да обезбеди големи погодности за микро, малите и средните претпријатија и нивно вклучување во глобалните синџири на снабдување и глобалната трговија.

Владата ќе предложи посебен закон за бизнис ангели и измени на законот за инвестициски фондови, со што значително ќе ги намалиме ограничувањата за основање за инвестициски фондови. Ќе овозможиме формирање на хибридни фондови на ризичен капитал, односно ќе се предвидат фондови во кои покрај владата, како инвеститори ќе можат да се појават и институционални и приватни инвеститори, корпорации, банки, пензиски фондови и бизнис ангели.

Ќе ги субвенционираме трошоците на извозните компании кои поседуваат TUV и CE сертификат за производите за настап на еден саем годишно во Европа и еден саем годишно по избор во САД, Африка или Азија, во висина од 50% од трошокот за учество.

Владата ќе предложи подобро институционално решение за поддршка на зголемување на потенцијалот на развојните зони. Воедно, целосно ќе се решат сите процедуралните и логистички пречки за функционирање на тетовската развојна зона, заедно со царински терминал, а Владата ќе го помогне и развојот на инфраструктурата во индустриската зона Визбегово.

Владата ќе почне процес на докапитализирање на Развојната банка на Северна Македонија и ќе овозможиме јасни, мерливи и ефективни инструменти за финансирање на извозните потреби на компаниите, односно директно финансирање на извозот и зголемување на неговиот обем и конкурентност на македонските производи и услуги.

За потреби на борбата против нелојалната конкуренција, преку соодветни мерки, ќе се оневозможи вршењето дејност која не е регистрирана и ќе го усогласиме Законот за забрана и спречување на вршење на нерегистрирана дејност со сите закони по кои постапуваат инспекторатите. Резултатот од наведеното ќе биде намалување и елиминирање на сивата економија и нелојалната конкуренција со која се соочени регистрираните приватни компании, трговци поединци кои ги почитуваат законите, плаќаат даноци, исполнуваат стандарди и прописно ги пријавуваат и плаќаат вработените.

Во областа на туризмот, Владата ќе обезбеди систем за субвенционирање на алтернативен и културен туризам. Археолошките локалитети ќе се оспособат и ќе бидат достапни за посета на домашни и странски туристи. Ќе овозможиме користење на бесплатен државен wi-fi со кликување на линк што ќе води до промотивна страна на општина, на реон, на влез во држава, на стојалишта и бензински пумпи.

Во функција на искористување на растечката побарувачка за профилиран планински туризам, предвидуваме формирање на посебна Канцеларија за планински туризам и планински содржини, задолжена за дефинирање и управување со очекуваните домашни, јавни и приватни, и странски инвестиции, апликација на систем на промени во овој сегмент и позиционирање на државата на регионалниот и европски интегрален планински туризам. Оваа Канцеларија ќе го постави како фокус развојот на Шар планина, Маврово, Матка, Пелистер и Галичица. Дополнително, ќе ги започнеме подготовките за развој на туризам на Царев Врв на Осоговските планини, како централна точка за зимски и планински туризам. За Попова Шапка Владата ќе ги разгледа различните модели за нејзин развој како регионален туристички центар со можност за приватни инвестиции или јавноприватно партнерство кое би овозможило и изградба на жичарница од Тетово до Попова Шапка. Воедно, Владата ќе започне реконструкција на постоечките планинарски домови и изградба на нови со дефинирање на модел за управување и инвестирање во нив и трасирање и промовирање на официјални планинарски патеки.

Владата ќе поддржи изработка на iOS i Android апликација за туризам во МК, поделена по сектори (лето, зима, планинарење, велосипедизам, кампинг, археолошки наоѓалишта, вински тури...), по примерот на информацискиот систем за просторно планирање.

Владата ќе стимулира воведување на иновативни модели во конципирање на „здравствен“ и „пензионерски“ туризам за домашните и странските пензионери, по примерот на успешните практики на развиените туристички дестинации. Владата ќе поддржи маркетинг-кампањи за промовирање на државата како место за уживање и препознатлив и растечки туристички бренд и ќе стимулира економски субјекти кои финансираат/спонзорираат домашно продуцирани видео материјали за промоција на државата.

Владата ќе го стартува проектот „Свезда плус“ за државни субвенции во висина од 50% од инвестицијата за регистриран угостителски капацитет што има намера да добие еден степен повисока категоризација на неговиот објект, во сите клучни туристички места.

Иновативна економија

Владата на Република Северна Македонија ќе води економска политика чија цел ќе биде развој на иновативноста и инвестиции во технолошкиот развој како шанса за посакуваната трансформација во економијата. Таква економија создава поголема додадена вредност, ги развива човечките ресурси и обезбедува поголема продуктивност и повисоки плати.

До крајот на 2020 година ќе заврши процесот на анализа и препораки за натамошно зајакнување на Фондот за иновации и технолошки развој, негова трансформација и обезбедување на одржливост на поставените механизми за поддршка и резултати на среден и долг рок. Овој процес се реализира со поддршка од Светска банка и Велика Британија. Со овој процес, ќе се овозможи и влез на странски инвестициски фондови како стратешки партнери на Фондот во поддршка на економскиот раст, базиран на иновации и воведување нови технологии. Со двата процеса, државата како постојан и иден инвеститор ќе има директен поврат од вложените средства (согласно сопствените политики и мерки), притоа овозможувајќи спроведување и на други развојни политики (поддршка и развој на таленти, поттикнување на истражување и развој...).

Владата силно ќе го реализира проектот Северна Македонија да стане регионален акцелератор за старт ап со што ќе станеме центар за развој на нови бизниси за млади претприемачи, со потенцијал за брз пораст. Со воведување на регионалниот акцелератор, и тоа во рок од 6 месеци од објавата на првиот повик, ќе се прошири опфатот на апликанти и на земјите од Западен Балкан. Дополнително, со соодветни критериуми за аплицирање ќе се стимулира поврзување на бизнис идеите од повеќе земји од регионот, а со тоа и проширување на „стартниот“ пазар од 2 на 17 милиони потрошувачи. Како модел за реализација на програмата и следење на проектите ќе се користи постојниот модел на поддршка на старт-апите и акцелераторите, развиен и пилотиран во изминативе две години во Северна Македонија.

Владата ќе продолжи да инвестира во научно-технолошкиот парк кој започна со операции во март 2019 година со цел тој да биде целосно функционален во 2025 година. Проценетата вредност на инвестициите во физичка инфраструктура, според Студијата за изводливост подготвена од експерти од ЕК, реализирана за потребите на Фондот, изнесува околу 80 милиони евра. Во него се веќе пилотирани програмите дигитализација на општеството и трансфер на технологии. Веќе е изработен идеен проект за нов простор за старт-ап компании, што треба да се реализира во 2020 година.

Во поранешното „Македонско село“ (сопственост на државата) Владата ќе формира „Старт-ап село“ (Start-up Village) кое ќе нуди шанса за многу млади од земјава и странство да отворат бизнис без потреба од плаќање на режиски трошоци. Истото искуство ќе се примени во 5 града со можности за со-working во на посебни државни локации.

Владата ќе го иницира проектот за Регионален центар за истражување и дијагностика во медицината, со кој ќе овозможиме влез на нова технологија, знаење и целосно искористување на постојниот човечки потенцијал во делот на истражување и дијагностика во медицината. Се

анализира можноста еден од елементите да се фокусира на кардиоваскуларна медицина. Проектот ќе се реализира до 2024 година со јавно-приватно партнерство, а во тек се подготвителни активности за планирање на просторот и обезбедување потребни урбанистичко – плански документи. За реализација на оваа и други активности во делот на медицината, Фондот и Министерството за здравство веќе потпишаа Меморандум за соработка со државата Израел. Проценета вредност на инвестицијата е 20 – 25 милиони евра.

Во рок од 12 месеци, Владата ќе воспостави систем на грантови за истражувачка дејност со кои ќе се опфатат високообразовни институции и нивен ангажман во поддршка на забрзан раст, заснован на иновации.

Ние не застануваме само на наведените иновативни модели за трансформација и развој на економијата. Нам ни е потребен континуиран модел на отворени иновации, вклучително и во јавниот сектор. Целосно се посветуваме, со странските и домашните знаења, да креираме и нови дополнителни модели за функционирање на клучни процеси. Целта е да понудиме подобар квалитет и реализација на јавни расходи и капитални инвестиции, токму преку воведување нови (иновативни) модели на работење во институциите (како погоре наведените).

Вложуваме во нашите граѓани

Во претходниот мандат Владата на Република Северна Македонија покажа дека повисоки плати значат позадоволни работници и зголемена продуктивност. И во овој мандат ќе продолжиме со таа политика. За раст и развој потребни се знаења и задоволни работници, кои знаат дека се праведно наградени и вреднувани за вредноста што ја создаваат во нашата држава.

Политиката на Владата во овој мандат ќе биде да продолжи паралелно да ја намалува невработеноста и да стимулира пораст на платите, како што е наведено погоре.

Владината цел ќе биде да успееме да ја намалуваме невработеноста за 3% на годишно ниво. За време на кризата предизвикана од ковид ќе се бориме за секое работно место, како што тоа го покажавме во текот на првиот бран. Тоа ќе го правиме преку:

- Обезбедување на 2 милијарди денари секоја година за активните мерки за поддршка на вработување и самовработување
- Поддршка на секторите кои се најпогодени од кризата предизвикана од епидемијата преку поддршка за зачувување на работните места
- Продолжување на субвенционирањето на придонесите за фирмите што ќе ги зголемат платите на своите вработени од 600 до 6000 денари
- Ќе се доуреди сезонската работа, во насока на зголемување на периодот на сезонска работа, како и поголема договорна слобода, односно можност работодавачот да плаќа придонеси или надомест за сезонските работници во несезонскиот период
- Ќе воспоставиме ваучер-систем за плаќање на социјалните придонеси за сезонските работници, со што директно ќе влијаеме за намалување на сивата економија и заштита на оние “невидливи вработени” кои извршуваат работи, а не можат да остварат никакви бенефити ниту каква било законска заштита
- Во јавниот сектор ќе се укине можноста за работа по наполнети 64 години возраст, освен за дефицитарни кадри (како на пример здравствените работници и професорскиот кадар на Универзитетите). На тој начин ќе се отворат повеќе шанси за младите за работа во јавниот сектор, но и намалување на администрацијата во ресорите каде нема потреба од зачувување на работното место
- Ќе го понудиме концептот на флексибилно работно време за петок и можност за намалување на број на работни часови во текот на неделата со цел обезбедување на поголем баланс помеѓу професионалниот и семејниот живот.

Креирањето на соодветни економски и социјални политики налага целосна и јасна слика на конкретните економско-социјални состојби на државно и локално ниво. За таа цел, клучно е спроведување на попис на населението во најкус рок. Главниот фокус треба да е токму на

економско-социјалните податоци кои недостасуваат, додека довербата во процесот и резултатите ќе се гради и преку правична застапеност на сите етнички заедници во процесот на попишување.

Во овој домен, главната задача на оваа Влада ќе биде да ја вратиме довербата на младите во извесна и сигурна иднина во нашата држава, и затоа ќе водиме и таргетирани политики за зголемување на нивната вработеност:

- Продолжување на исплатата од 3000 денари месечно младински додаток за вработени млади лица до 23 години со завршено најмалку средно образование кои работат во производството
- Поврат на персоналниот данок на доход за сите нововработени под 30 години, во првите две години при што сретствата ќе се враќаат директно на нивна сметка
- Ослободување од плаќање данок на сите новосоздадени приватни претпријатија, формирани од млади до 30 години или жени, се додека прометот е под 3 милиони денари
- Директна поддршка на младинското и женското претприемништво преку грантови во висина од 5000 до 15000 евра за почеток на сопствен и нов бизнис
- Ќе формираме Фонд за млади умови во кој ќе повикаме да се вклучат млади луѓе што заминале од државата и се докажале и оствариле резултати во наука, бизнис, и други области. Истите ќе се ангажираат како ментори на децата и младите од татковината
- Закон за младинска гаранција со што ќе се институционализира оваа форма на поддршка на младите до вработување
- Формирање фонд за стипендирање на млади луѓе за потребите на занаетчиството
- Засилена практична настава во средните стручни училишта, преку модели на соработка со сојузите на стопански комори и локалната самоуправа, како и младински натпревари за претприемништво
- Соработка на т.н. triple helix, при што универзитетите, бизнис заедницата и Владата заедно да ги подготвуваат наставните програми, кои ќе бидат вистински одговор на потребите и барањата на пазарот на трудот
- Закон за поддршка на социјално претприемништво, со фокус на младите и жените, и со отворање на три центри за поддршка на социјални претпријатија
- Отварање на можноста редовните студенти да стапат во редовен работен однос, определен број часови – опција која им е на располагање на студентите во најголем број европски земји.

Сигурен транспорт

Економскиот развој, стабилност и комуникација со земјите од регионот и Европа директно зависат од транспортната инфраструктура. Брзи и безбедни патишта, како и пократко време за транспорт се главните елементи за модерна инфраструктура на една држава, а со тоа и задоволни граѓани.

Владата на Република Северна Македонија ќе продолжи со спроведување на десетгодишната стратегија за развој на патната инфраструктура, модернизација и безбедност преку крупни инвестиции во висина од дополнителни две милијарди евра.

Во текот на овој мандат ќе ги започнеме или завршиме изградба на следните патни правци:

- автопати во должина од 260 километри и тоа: Кичево – Охрид (во изградба), Скопје – Блаци (во изградба), Велес - Прилеп – Битола (започнуваме со изработка на проектна документација), Струга – Требеништа, Струга – Кафасан, Гостивар – Кичево и Тетово – Гостивар (проширување на постоечка делница)
- експресни и регионални патишта во должина од 300 километри и тоа: Смоквица – Струмица – Ново Село, обиколница Битола – Меџитлија, Штип – Радовиш (во изградба), Извор-Бошков Мост, експресен пат Штип – Кочани (првата делница Штип - Крупиште ја пуштивме во

употреба, продолжуваме со делницата Крупиште – Кочани која е во изградба), Куманово – Крива Паланка, делница Куманово – Ранковце и делница Ранковце – Крива Паланка (во изградба), Делчево – Кочани, Градско – Прилеп (во изградба) и обиколница Тетово (клучка Требош-Порој-Непроштено). За патот Тетово-Призрен врз основ на физибилити студија, заедно со косовската страна ќе анализираме што е економски оправдано решение.

- локални патишта во должина од 950 километри: Владата ќе ги продолжи инвестициите преку којшто во изминатите три години работевме на изградба на локални патишта низ целата држава со цел подобрување на условите за живот. Преку оваа програма веќе се обезбедија средства за рехабилитација на преку 450 километри локални патишта и улици, со што ќе се овозможи полесен и побезбеден пристап на граѓаните до болници, училишта, спортски објекти, културни и верски центри и други објекти од јавен и општествен интерес. Секоја општина од вкупниот износ од 70 милиони евра ќе има на располагање финансиски средства во висина од 500 000 евра до најмногу 1 600 000 евра за изградба и санација на локалните улици и патишта. Еден дел од овие средства интервентно беа насочени кон справување со светската пандемија, во договор со Светска банка и за овие средства, како и за дополнителни средства за уште 500 км локални патишта, Владата ќе обезбеди дополнителни финансиски средства.
- Рехабилитација на патишта во должина од 1500 километри: Катланово - Петровец, Хиподром - Петровец, Миладиновци - Петровец, Миладиновци - Хиподром, Скопје – Блаце, Катланово - Велес, Велес – Градско – Неготино - Демир Капија, Битола - Демир Хисар, Крушево - Демир Хисар, Другово - Демир Хисар, Кривогаштани - Крушево, Крушево-Слива-Пуста Река, Битола и граничниот премин со Грција, Фаришка Клисуре – Прилеп, Карпалак – Желино, Мислодежда – Збачди, Подмоље - Струга – Кафасан, Охрид - Св.Наум, Кичево-Македонски Брод, Маврови Анови - Жировница, Никифорово – Леуново – Бунец, Узем - Тораница, Македонска Каменица – Саса, Куманово – Страцин, Кочани - Пониква, Струмица - Берово, Свети Николе – Неокази, Кондово – Радуша, Гевгелија – Богданци, автопатот Табановце – клучка Т, автопатот Карпалак - Желино.

Паралелно со ова, Владата на Република Северна Македонија ќе инвестира во изградба на мостови, но и санирање на црни точки и генерално инвестирање во зголемување на безбедноста на сообраќајот по нашите патишта. Тоа ќе започне со изградба на интелигентен транспортен систем (ИТС) на Коридор 10. Системот предвидува контрола и информирање при временски неприлики, застој на патот, мерење густина на сообраќај и тежина на тешки возила, контрола при транспорт на опасни материји и друго.

Владата ќе создаде инфраструктура задолжена за следење и унапредување системот за безбедност во сообраќајот на патиштата.

Посебен фокус ќе се стави на реновирање и проширување на двата гранични премини Кафасан и Деве Баир со што ќе се подобрат условите за работа во административните објекти, ќе се олеснат царинските формалности и ќе се овозможи побрз проток на луѓе и стоки. До крајот на 2020 година ќе се направи студијата за идниот развој и проширување на капацитетите на граничните премини, со конкретни препораки за идни вложувања и можности за заеднички гранични премини. Во таа насока, ќе го анализираме можното проширување на капацитетите на граничниот премин Јажинце заедно со патниот правец Тетово-Јажинце и отворање на граничниот премин Лојане-Миратовац.

Владата ќе се ангажира за подобрување на квалитетот на железничката инфраструктура преку понатамошните инвестиции во изградбата на пругата Куманово-Бељаковце-Крива Паланка-Деве Баир, продолжување на ремонтот на Ногаевци-Неготино, заедничка гранична железничка станица Табановце, изработка на проектна техничка документација за електрификација на пругата Скопје–Скопје Север–Ѓорче Петров–Волково-Блаце и заеднички железнички граничен премин со Република Косово и за нова пруга Миладиновци-аеродром

Петровец, изработка на целосна техничка документација Кичево-Охрид-Струга и Кичево до Лин, Албанија, подготовка на проектна техничка документација за реконструкција, рехабилитација на железничката пруга Скопје - Кичево како дел од Коридорот 8, изработка на пилот-проект за кракот Зелениково – Драчево – Лисиче – Пинтија – 11Октомври – Скопје Патничка.

Во областа на воздухопловниот сообраќај Владата ќе креира нова, функционална и одржлива национална стратегија за негов развој. По завршување на ковид кризата, ќе бидат воведени нови дестинации за зголемување на бројот на летовите, пораст на бројот на патниците, зголемување на нивото на безбедноста и овозможување на ефикасен, уреден, безбеден и еколошки одржлив воздухопловен транспортен систем достапен под еднакви услови за сите.

Изградба по план

Владата на Република Северна Македонија ќе продолжи да работи на нови законски решенија во градежниот сектор за целосно усогласување на системските закони што ја регулираат областа на градежништвото и урбанизмот. Целта ќе биде постапките да ги направиме потранспарентни за граѓаните, а воедно да ја штитиме и унапредуваме животната средина и природата. Истовремено ќе го зајкнουμε и инспекцискиот надзор и надлежностите на државниот инспекторат за градежништво и урбанизам преку воведување на регионални урбанистички инспектори.

За да го зајакнеме квалитетот на градбите кои ги финансира државата и да обезбедиме поголем интегритет при тендерите за градба и нивната реализација, ќе воведеме централизирано спроведување на избор на компании за надзор над градба на проектите. Потоа, за секој проект по случаен пат ќе се распределува надзорот, со што ќе се оневозможат спрегите помеѓу градежните фирми и надзорот кои секогаш се на штета на државата и граѓаните.

Владата во соработка со локалната самоуправа ќе продолжи да спроведува политики на хумано планирање и уредување на просторот преку акциски планови и реализација на годишната програма за просторно планирање за населените места кои немаат изработено урбанистичка документација, со што ќе се обезбеди долгорочен и одржлив економски, социјален и демографски развој на населените места.

Фокусот го насочуваме и кон изградба на нови 500 километри водовод и канализација, за што ќе обезбедиме 100 милиони евра за сите општини во Република Северна Македонија.

Секако, како еден од клучните приоритети останува изградбата на пречистителни станици за отпадни води. Овие проекти придонесуваат за нормален живот овде во државата, но и даваат придонес за почиста и поздрава животна средина. Ќе бараме, пред сè од локалните самоуправи, да аплицираат со своите приоритетни проекти во делот на комуналната инфраструктура. Само така ќе придонесеме за развој на силни рурални средини што се развиваат во вистинската насока.

Нашата цел е да ги подобриме условите за живот и да го подигнеме животниот стандард на сите граѓани. Максимално сме фокусирани на унапредување на комуналната инфраструктура преку изградба на водоводи, канализации и пречистителни станици, како и реконструкција на постојната комунална мрежа. Инвестирајќи во комуналната инфраструктура, не само што ќе обезбедиме подобар живот за граѓаните, во индустриските зони ќе овозможиме подобри услови за работа на компаниите, ќе ја заштитиме животната средина и ќе придонесеме за здрав живот и поздрава околина.

Земјоделска политика

Земјоделството е втор сектор во државата по учество во бруто националниот доход (БДП). Земјоделството е клучно за развојот на целото стопанство, рамномерен регионален развој и задржување на руралните средини во витална состојба со создавање услови младата популација да остане во нив.

Земјоделството и производството на храна се наша шанса за успех. Пандемијата со вирусот COVID-19 уште повеќе ја нагласија потребата населението да биде обезбедено со здрава, безбедна, квалитетна и разновидна храна од македонско производство. Преку обезбедување доволни количини квалитетна и безбедна храна за потребите на домашните потрошувачи и создавање производи со додадена вредност и пласман на странските пазари, се овозможува и подобар животен стандард на земјоделецот, а со тоа и во целото општество.

Целите на Владата на Република Северна Македонија се: преку создавање услови за одржливо земјоделство и негова модернизација во примарното и секундарното производство да се постигне зголемување на производството и подигање на квалитетот на македонските земјоделски производи, заштита на животната средина, безбедност на храната и благосостојба на животните, односно да се креира конкурентност и додадена вредност на земјоделските производи, а во исто време да се обезбеди задоволување на сопствените потреби од домашно производство. Преку постигнувањето на конкурентноста на земјоделските производи, нужно ќе се обезбеди достоинствен живот за земјоделците и развој на руралните средини.

Ќе го подготвиме и прилагодиме нашето земјоделство на глобалните климатски промени преку инвестиции и иновативни мерки кои ќе дејствуваат позитивно на родот и квалитетот на земјоделските производи. За остварување на овие цели, земјоделците мора да добијат можност за надградба на своето знаење и вештини, но, и институциите да ги зајакнат своите капацитети. Преку политиката за рурален развој ќе се влијае на подобрување на добросостојбата на руралната популација и овозможување на услови за младите да останат да живеат во селата.

Политиките во земјоделскиот сектор ќе бидат во согласност со генералните обврски и насоки на државата за прилагодување кон заедничката земјоделска политика на ЕУ. Оттука, политиките во секторот ќе бидат насочени кон оспособување на секторот да функционира во услови на единствен европски пазар, незанемарувајќи ги притоа и потребите и трендот на домашниот пазар и пазарите во глобални светски рамки. Тежиштето на политиките ќе биде префрлено кон семејни комерцијални фарми што ќе бидат во состојба да се специјализираат за високо квалитетно земјоделско производство, органско производство и традиционални производи. За оваа цел, државата ќе го поттикнува окрупнувањето на ситните имоти, ќе доделува државно земјиште на вистинските производители во мера во која најрационално ќе може да го искористат, ќе ги поддржи инвестициите во модернизацијата на земјоделското и инвестициите во иновативното земјоделско производство.

Активностите за развојот на земјоделството ќе бидат насочени кон негово оспособување за конкурентски односи, а тоа се постигнува само со производство на висококвалитетни и безбедни производи, произведени со конкурентна цена.

Како директна поддршка на креирањето на системот на **ОДРЖЛИВО И КОНКУРЕНТНО ЗЕМЈОДЕЛСКО ПРОИЗВОДСТВО**, ги предвидуваме следните активности и мерки:

- Годишна финансиска поддршка од 200 милиони евра за земјоделството и руралниот развој; Годишната финансиската поддршка од 200 милиони евра за аграрната политика насочена кон создавање услови на одржливост на земјоделските стопанства кои ќе се залагаат за зголемување на производството, квалитет на производите, заштита на животната средина, безбедност на храната, здравствена заштита и благосостојба на животните, како и кон модерно и конкурентно земјоделство и производи со додадена вредност.
- Навремена исплата на директната поддршка во земјоделството: 30 % од висината на основните мерки 30 дена по аплицирањето и 70% според календарот на исплата. Исплаќање на финансиските средства на земјоделските стопанства во време кога им се најпотребни. Од 2021 ќе започнеме со исплата на 30% од висината на основните мерки 30 дена по аплицирањето. Остатокот од средствата за определена мерка, ќе се реализираат по извршената контрола, според определена динамика и календар на исплата. Календарот ќе го регулираме со закон за да земјоделците точно знаат кога можат да ги очекуваат средствата.
- Зголемено субвенционирање на „Зелена нафта“

Намалување на производните трошоци за да се подобри конкурентноста на земјоделските производи. Во наредниот период ќе продолжиме со спроведување на оваа мерка, со тоа што секоја година ќе го зголемуваме субвенционирањето на трошоците за набавка на гориво за земјоделски машини со цел до крајот на 2024 година да биде субвенционирано 100 %.

- Зголемување на поддршката за директни плаќања за грла говеда, овци, кози, маторици, заклани гоеници, бројлери, несилки, едnodневни пилиња, презимени пчелни семејства за 10% од сегашните.
- Зголемување на поддршката за произведено и предадено екстра квалитетно кравјо млеко за два денари по литар
- Инвестирање во воспоставување на интегриран сеопфатен систем за контрола и мониторинг на квалитетот на сурово млеко
- Враќање на старите водостопански заедници
- Продолжување со процесот на окрупнување (консолидација) на земјоделското земјиште
- Поддршка за одржување на долгогодишни насади
- Формирање на интервентен фонд во програмата за директни плаќања
- Поттикнување на тов на гојни јуниња над 500 кг.
- Поврат на персонален данок на доход за земјоделци
- Намалување на данокот на додадена вредност за ветеринарните услуги од 18% на 5%
- Поттикнување на примена на агроеколошки мерки

Свесни за потребата за значително зголемување на износот, намената и ефективноста на ИНВЕСТИЦИИТЕ во земјоделското производство, ги планираме следните мерки:

- Поддршка за набавка на современа механизација, опрема и амбалажа
- Гарантен фонд за кредитирање и финансирање проекти за земјоделство и рурален развој, заедно со обезбедување на советодавни услуги во рамки на фондот
- Поддршка за изградба на ладилници, преработувачки капацитети, откупнодистрибутивни центри
- Поддршка за подигање на долгогодишни насади
- Поддршка при набавка на висококвалитетен педигриран генетски материјал
- Финансиска поддршка за млечни крави под контрола на производните особини
- Издавање на пасишта под долгогодишен закуп
- Инвестирање во инфраструктура на пасиштата
- Инвестиции во Јавно Приватно Партнерство во секторот земјоделство
- Инвестирање во градбата на брани и системи за водоснабдување
- Инвестирање во пошумување
- Инвестиции во нова шумска механизација

За реализирање на политиките и активностите и за постигнување на одржливо, профитабилно, конкурентно, модерно и иновативно земјоделско производство, за првпат во нашата историја, радикално ќе ги зголемиме инвестициите во еден од најзначајните сегменти, ЧОВЕЧКИОТ КАПИТАЛ, и тоа преку следните мерки:

- Поддршка за млади земјоделци: Ќе отпочнеме со реализација на мерката за подмладување во земјоделскиот сектор преку создавање услови за мотивација на младите земјоделци до 40 години да останат во земјоделското производство (грантови до 20,000 евра). За подобрување на старосната структура, запирање на процесот на стареење и обновување на генерациите, ќе нудиме помош за младите фармери преку: доделување земјоделско земјиште за млади фармери носители на земјоделски стопанства, доделување финансиски средства за започнување земјоделска дејност, зголемување на износот на основните субвенции, субвенционирање на плата (по 3000 денари) на нововработен работник во земјоделско стопанство помлад од 25 години.

- Поддршка на жените земјоделки – темел на семејните фарми: планираме поддршката за жените земјоделки двојно да ја зголемиме до крајот на 2024 година.
- Кадровско и финансиско зајакнување на државниот советодавен систем: Преку доделување на поголем буџет за советодавниот систем, ќе ја зголемиме можноста за зајакнување на човечкиот потенцијал преку ангажирање едуцирани кадри кои ќе бидат директно вклучени во решавање на проблемите во земјоделското производство.
- Дополнително, ќе обезбедиме различни бесплатни едукации на фармерите за примена на современи технологии на производство, стипендирање на децата на регистрираните земјоделци за едукација во земјоделските струки, бесплатна обука на фармерите за поефикасно искористување на средствата од ИПАРД и националните програми за поддршка во земјоделството и руралниот развој како и бесплатни ветеринарни здравствени посети, едукација и прегледи на животните на одгледувалишта.

Постигнување на одржливо, профитабилно конкурентно, модерно и иновативно земјоделско производство може пред сè да се постигне со правилна ПОЛИТИКА за УПРАВУВАЊЕ со ЗЕМЈАТА. За таа цел Владата ќе ги спроведува следните активности и мерки:

- Продажба на државното земјоделско земјиште за поголемо производство на храна
- Ограничување на големината на земјоделските површини при давање под закуп на државно земјоделско земјиште
- Доделување на државно земјоделско земјиште на сточари
- Земјоделските површини до 3 ха да ги управуваат општините
- Поедноставување на процедурата за легализација на сточарските фарми

За да овозможиме поттикнување на инвестициите и побрз економски развој на РУРАЛНИ СРЕДИНИ за подобрување на добросостојбата на руралната популација, создавање и развој на „паметни села,“ и овозможување услови за младите да останат да живеат и работат во нив, ќе ги преземеме следните мерки:

- Распределба на националниот буџет за директни плаќања во земјоделство и рурален развој во однос 65:35
- Поддршка од 10 000 евра за развој на микро и мало претпријатие во руралните средини.
- Инвестиции во рурална инфраструктура

За развојно земјоделство, намалување на трошоците на производство, подобра конкурентност, квалитетни и безбедни земјоделски производи знаеме дека треба да се аплицираат најдобрите практики на развиените агроекономски системи, за што посебен фокус ставаме на поддршка на системот на ИНОВАЦИИ во ЗЕМЈОДЕЛСТВОТО. Затоа во нашата програма ги планираме следните мерки:

- Инвестирање во инсталација на сончеви панели за производство на електрична енергија за користење во наводнување на земјоделските површини
- Инвестирање во поттикнување на квалитетно домашно производство на семе и саден материјал и развивање потенцијал за квалитетно растително производство
- Иновативни инвестиции во справување со климатските промени
- Инвестирање во воведување на систем за мониторинг и прогноза на здравје на растенијата
- Инвестирање во примена на електронски сиситем за следење на дрвната маса

Нашиот План за земјоделска трансформација, подразбира дека секој земјоделски производител својот производ треба да го продаде по најповолни цени на пазарот. За таа цел, понудуваме сет мерки за МАРКЕТИНГ И ПЛАСМАН на македонските земјоделски производи. За да обезбедиме фер и коректни цени на пазарот на земјоделските производи, нашите активности ги насочуваме кон:

- Поттикнување на договорното производство

- Утврдување производна цена на поединечни земјоделски производи.
- Поддршка во стекнувањето на Global GAP сертификатот
- Поддршка на настап на меѓународни саеми и домашни манифестации.
- Намалување на трошоците и времето потребно при постапката за пуштање во промет на храна со здравствени тврдења, храна за посебни намени и додатоките во храната.
- Поттикнување на потрошувачката на свежо овошје и зеленчук од домашно производство
- Стимулирање на производство на нови земјоделски култури
- Поттикнување на производство на традиционални производи и производи со заштитено географско потекло
- Одржување на статусот на здравјето и благосостојбата на животните за непречен извоз и трговија со животни и нивни производи
- Воспоставување систем на собирање на нус-производи од животинско потекло, поврзан со нашите мерки во енергетиката и екологијата (модел на циркуларна економија) и поттикнување за донирање на вишокот храна.

Заедно ќе го победиме COVID-19

Пандемијата на COVID-19 беше најсериозниот тест за нашиот здравствен систем. Во услови на најтешка светска криза, покажавме како треба да се работи и како може да се создаде огромна доверба кај граѓаните во здравствените работници и здравствениот систем. Повеќе од 80% од сите граѓани беа задоволни од начинот на кој се менаџираше оваа криза – резултат кој никој не го забележал од нашата независност.

Додека некои се потсмеваа со вирусот и ја потценуваа опасноста, ние бевме меѓу првите земји во регионот и Европа кои воведоа превентивни мерки уште пред да се појави првиот регистриран случај (термални камери, бесконтактни термометри и соби за изолација и скрининг на аеродромот и на граничните премини, задолжителна самоизолација за патниците кои доаѓаат во земјата, СМС порака за сите кои доаѓаат во земјата со телефон од ЦЗ во случај на симптоми).

Граѓаните беа на прво место при носење на сите мерки. Ги почитувавме знаењето и искуството на експертите и тоа не носеше до точни и оправдани одлуки. Граѓаните беа редовно, точно и навремено информирани преку дневни прес конференции. Се заложивме секогаш да ја кажуваме исклучиво вистината и да бидеме први во информирањето. Тоа беше единствениот начин да се спречи ширењето дезинформации со цел предизвикување страв и паника кај населението.

Само со почитување на сите мерки и препораки може да ја задржиме епидемијата под контрола. Но ова може да го одржиме само ако сите граѓани ги почитуваат мерките, а институциите ги спроведуваат контролите. Во спротивно, ризикуваме да повторно почне да расте бројката на заболени, ризикуваме да мора повторно да воведуваме рестриктивни мерки. Ова е лошо за економијата, за работните места и секако за здравјето.

Коронавирусот нема да исчезне и ќе биде присутен се додека не створиме колективен имунитет преку вакцината која не се очекува порано од 2021 година. Ова значи дека сите ние мора да се навикнеме да ги почитуваме мерките за лична заштита и да живееме со вирусот. Мора да ги вршиме сите наши дневни обврски грижејќи се за своето здравје но и здравјето на другите. Сите стопански гранки, компании и организации, граѓаните, групи и секој поединец е дел од оваа борба без исклучок.

По првиот бран на вирусот научивме многу. Здравствените работници и епидемиолозите сега се поподготвени и знаат многу подобро како да делуваат и се организираат за следниот предизвик со корона вирусот. Континуирано учиме и ги следиме светските практики, сознанија и истражување и ги воведуваме во работењето кај нас.

Сите досегашни научни студии, но и искуствата од други епидемии во минатото покажуваат дека вирусот многу веројатно ќе донесе уште поголеми проблеми оваа есен. Ние за ова се подготвуваме согласно препораките на СЗО и европските и светските искуства.

Владата на Република Северна Македонија веќе започна голема инвестиција во здравствениот систем и почна да ги зајакнува одделенијата за интензивна нега широм земјата. Со 33 милиони евра од Светска банка ќе ги опреиме сите одделенија за интензивна нега со модерна опрема, кревети, респиратори, рентген машини и сите останати потребни апарати да може да пружат врвна здравствена заштита.

Ковид-19 не е само здравствен предизвик

Навремените рестриктивни мерки ја спасија државата од стравичните слики од болниците во Кина, Италија, Шпанија... Откако го оставивме зад нас првиот пик, почнавме со постепено олабавување на рестриктивните мерки. Најголемиот дел од домашното производство се реактивираше, се отворија речиси сите продавници, молови, угостителски и спортски објекти, но според внимателно дефинирани протоколи за заштита. Тоа е суштината на „новата нормалност“: да продолжиме со регуларните работни и социјални активности, но со зголемени мерки на лична заштита.

Владата ќе продолжи да го штити здравјето кое е на прво место, но и економијата. Сите рестрикции неопходни за заштита на животите и здравјето на граѓаните носеа големи финансиски и социјални последици. Сите сериозни анализи предвидуваат силен удар врз глобалната економија, трговија и пазарите и пораст на невработеноста и сиромаштијата. Трите сета мерки на Влада беа водени од нашите приоритети:

- Да ги заштитиме најзагрозените преку силни и брзи социјални мерки обезбедени за повеќе граѓани и семејства;
- Да им помогнеме на претпријатијата во најтешкиот период со достапни финансиски средства преку директна поддршка, гаранции и поволни кредити;
- Да се олесни најсилниот удар на кризата и кај фирмите и кај домаќинствата преку репрограмирање и одлагање на исплата на кредити;
- Да ја зајакнеме приватната потрошувачка со мерки насочени кон позагрозени семејства, невработени, млади и студенти.

Во новиот мандат ќе го прошириме опфатот на поддршката на приватната потрошувачка со уште две категории граѓани: невработени лица кои не се пријавувале секој месец во Агенцијата за вработување, пензионерите со месечни примања под 15000 денари, стечајците и самохраните родители.

Подготовките за есенскиот бран нема да се однесуваат само на здравствениот сектор. Уште на почетокот на кризата брзо ги прилагодивме најважните услуги кон граѓаните и бизнисот на новото време. Бројните дигитални услуги кои за само 2 недели ги ставивме во употреба значае намалување на можностите за ширење на заразата, но и побрза и транспарентна услуга за нашите граѓани и за нашето стопанство. Овој тренд ќе го продолжи Владата и во подготовката за очекуваниот пик оваа есен. Изработивме и јасни протоколи за одвивање на образовниот процес во случај на повторен ризик, зголемена сигурност во јавниот сообраќај, како и за замена на државните карантини со соодветни PCR тестови и самоизолација.

Вложуваме во јавното здравство

Кризата покажа колку е важно јавното здравство. Владата на Република Северна Македонија цврсто е одлучна натамошниот развој на здравствениот систем да го насочуви во согласност со одговорот на националните и меѓународните барања, особено на полето на јавното здравство и контрола на заразните како и масовните незаразни болести, со финансиска одржливост на системот, подигање на квалитетот и достапноста на здравствените услуги, солидарноста и правичноста на здравствениот систем, со граѓаните во центарот на системот и нивната целосна вклученост. Ќе продолжиме со инвестициите во здравствениот систем, како во инфраструктура така и во човечки ресурси, опрема и понапредни методи и терапии. До крајот на 2020 година ќе ја дефинираме десетгодишната Стратегија за издвојување и инвестиции во здравството и ќе побараме собраниска широка поддршка за неа – на здравствениот систем му треба стабилно и повисоко вложување.

Владата ќе ги спроведува следните политики:

- Секоја година ќе ги зголемуваме платите на здравствените работници и соработници до 10%. Нашата цел е најниската плата на здравствени техничари и медицински сестри да ја стигне просечната плата во државата до 2024 година.
- Од 2021 година трикратно ќе го зголемиме бројот на специјализации во точно определени области. Ќе распишеме и доделиме дополнителни специјализации во соработка со здравствената фела, имајќи го предвид недостигот на специјалисти во повеќе медицински гранки;
- Шанса за секој млад дипломиран лекар со лиценца за работа. Ќе обезбедиме платен работен стаж за секој нов млад лекар, но и паричен надоместок како стимулација;
- Сите лекари на специјализација со живеалиште надвор од Скопје кои го немаат решено станбеното прашање ќе добијат субвенција од 12 000 денари месечно;
- Ќе потпишеме Стратешки договор со Универзитетската болница од Франкфурт за едукација

на млади лекари и сестри по принцип на ротација;

- Ќе ги отвориме капацитетите на јавните здравствени установи (операционите сали) за користење на специјалисти согласно точно утврдени критериуми, со што би се оствариле дополнителни приходи на ЈЗУ;
- Ќе развиеме модел за системски промени во начинот на плаќање на примарната здравствена заштита, во кој ќе се вреднува обемот и квалитетот на услугите кои матичните лекари ќе ги спроведуваат. Во таа насока, за првпат ќе се воведат стандарди за превенција и следење на определени состојби и заболувања, прилагодени за примарното ниво на здравствена заштита. Исто така, со промените во начинот на плаќање ќе се поттикне вложувањето во едукација, во технички и материјални ресурси. Ќе се поттикне и активно вклучување на медицинската сестра во реализирање на здравствената грижа;
- Ќе воведеме систем на континуирана едукација за медицински сестри со цел зголемување на нивните компетенции и знаења во соодветната област каде што работат.
- Помалку бирократија, побрза здравствена услуга. Со целосно здравствено- информатичко поврзување, комплетно ќе се избегне „шетањето“ на пациентот заради административни причини на релација матичен лекар-специјалист-матичен доктор- аптека. Владата ќе воведат целосно електронско здравство, без користење на хартиени форми на документи.
- Апликацијата „Мое здравје,“ ќе ја воведеме до крајот на 2020 година. Со неа за секој граѓанин ќе се обезбедат електронски поврзани податоци и историјат на дијагнози и терапии. Со тоа, граѓаните ќе имаат подобар увид и грижа за сопственото здравје.
- Зајакнување на капацитетите на јавното здравство (регионализација) преку функционално поврзување на сите нивоа на здравствена заштита (примарна, секундарна и терциерна).
- Целосно ќе ги вклучиме здруженијата на пациенти во креирање и мониторинг на здравствените политики и на квалитетот на здравствените услуги. Со тоа ќе ја зајакнеме улогата на пациентите во комуникацијата со стручната јавност при донесување на прописи и законски решенија од здравствената заштита.
- До крајот на мандатот сите болници и здравствени домови ќе ги направиме енергетски ефикасни, а ќе ги реновираме сите вакцинални пунктови и најстарите одделенија во болниците.
- Во 2020 година ќе обезбедиме 70 нови возила за итна медицинска помош и редовно обновување на возниот парк секоја година до крајот на мандатот.
- Ќе воспоставиме три нови пункта за итна медицинска помош на подрачјето на град Скопје. Времето на одговор на итна медицинска помош ќе стане до 10 минути во урбани и до 20 минути во рурални средини.
- Ќе ја започнеме изградбата на нов, современ и функционален Универзитетски клинички центар во Скопје кој ќе обезбеди високо квалитетна здравствени услуги на населението во целата држава.
- Ќе продолжиме со реконструкција, проширување и опремување (вклучително и неопходен кадар) на клиничките болници во Тетово, Битола и Штип и ќе ги анализираме потребите и можностите за нивно унапредување во Универзитетски клиници, земајќи ја предвид и локацијата, капацитетите и вредноста на инвестицијата на новиот Универзитетски клинички центар. Ќе ги направиме овие центри многу поефикасни и достапни на граѓаните со воведување на проект „Телемедицина“ каде патува информацијата, а не пациентот, кој ќе ги поврзува Универзитетскиот клинички центар во Скопје со трите Клинички болници во Битола, Тетово и Штип.
- Ќе направиме набавка на неопходна медицинска опрема за осовременување на установите во Скопје и тоа „Св. Еразмо“ - Охрид, Општата болница - Струмица и Ургентниот центар во Тетово.
- Ќе инвестираме во нови и проширени постоечки капацитети на дневни болници во кои на пациентите, во текот на еден ден ќе им се пружаат дијагностички или терапевтски (интернистички, хируршки, педијатриски) услуги за кои не е неопходна хоспитализација.

- Ќе развиваме капацитети за долготрајно лекување и нега на хронични болни, особено за стари и неподвижни лица во тешка состојба, за кои домашната нега не е соодветна. Неискористените болнички капацитети ќе ги пренамениме во домови за стари лица.
- Ќе формираме служба за парамедици во итна медицинска помош.
- Ќе ја доекипираме патронажната служба во сите региони низ државата, врз основа на искуството од регрутирањето кадар во изминатите три години.
- Квалитетот на здравствената заштита зависи и од квалитетот на кадарот кој ја води здравствената политика, особено од аспект на здравствената економија и менаџмент во здравството. Затоа, ќе формираме Совет за проценка на здравствената технологија при набавка на нова медицинска опрема или воведување на нови лекови на позитивната листа.
- Ќе носиме мерки и активности за намалување на морбидитетот, онеспособеноста и предвремениот морталитет предизвикани од најчестите хронични незаразни заболувања (кардио и цереброваскуларните заболувања, малигните заболувања и шеќерната болест). Од 2021 година ќе воведеме нова превентивна програма за скрининг на рак на кожата (меланом).
- Согласно европските протоколи и клинички патеки, ќе се зголеми достапноста на мамографскиот скрининг, преку набавка на дополнителни мамографи и мобилен мамограф за да се подобри стапката на детекција на ракот на дојката во најраната можна фаза.
- Ќе ги зајакнеме превентивните програми за подобрување на оралното здравје;
- Докторите од примарна здравствена заштита во места каде што недостасуваат лекари ќе можат да работат и да даваат услуги (дежурства, итна помош, вакцинални пунктови и патронажа) за што дополнително ќе бидат платени. Исто така, докторите од здравствените домови ќе можат да регистрираат пациенти како матични лекари;
- Стимулирање на млади лекари да работат во рурални средини, преку доделување на грантови на млади лекари кои сакаат да отворат ординации во рурални средини;
- Обезбедување на гинеколошките услуги преку капацитетите со коишто здравствениот систем располага на секундарно ниво;
- Обезбедување на услуги за сексуално и репродуктивно здравје во руралните средини преку ангажирање на мобилните гинеколошки амбуланти;
- Докторите во болниците од областа на гинекологијата и педијатријата во места и региони каде што недостасуваат матични лекари ќе можат да регистрираат осигуреници како матични лекари од овие области;
- Бесплатно лекување во болниците (ослободување од партиципација на одредени дополнителни категории на здравствени осигуреници) покрај досега ослободените вулнерабилни групи;
- Нови и проширени постоечки капацитети на дневни болници во рамките на здравствените установи во кои на пациентите во текот на еден работен ден ќе им се пружаат одредени дијагностички или терапевтски (интернистички, хируршки, педијатриски) услуги за кои не е неопходна хоспитализација;
- Развивање на капацитети за долготрајно лекување и нега на заболени од одредени хронични болести, особено за стари и неподвижни лица во тешка состојба, за кои домашната нега не е соодветна;
- Основање на центри за палијативна грижа (хосписи) – преадаптација на постоечки здравствени капацитети;
- Ревизија на Мрежата за секундарна стоматологија (протетика, орална хирургија и ортодонција), со цел да се изменат високите критериуми за вмрежување кои се во сегашниот модел;
- Ревизија на ценовникот на услуги и воведување на нови услуги во тренд со новото време во стоматологијата, во секундарната стоматолошка здравствена заштита.
- Реорганизирање на Ургентниот клинички центар во Скопје (интернистички) во високо специјализирана и модерна установа која ќе ги згрижува критично болните, со адаптација на

просторот, опремата и кадарот;

- Воведување на нови методи во секоја од клиниките преку носење на странска експерти за да се унапреди знаењето на нашите лекари и да се намалат трошоците за лекување во странство;
- Продолжување на трендот на намалување на морбидитет и морталитет на мајки и новороденчиња, со тенденција за приближување до европскиот просек;
- Воведување на телемедицински сервиси во покривање на определени дејности во здравството (кардиологија, радиологија, итна медицинска помош) со цел зголемување на достапноста и унапредување на квалитетот на здравствената заштита;
- Ќе иницираме суштествени промени во организација на стоматолошката дејност со сериозна издржана епидемиолошка студија за оралното здравје на населението, од каде ќе произлезат суштествените промени во организацијата на стоматолошката служба.
- Ќе продолжиме со политиката „Лек во секое време и за секој пациент“ т.е без квотите кои го загрозуваа здравјето на граѓаните и создаваа нервози и страв во поголем дел од месецот. Оваа политика ќе гарантира обезбедени лекови и во аптеките и во болниците секој ден во месецот.
- Ќе продолжиме да ја ажурираме позитивната листа на лекови и да додаваме поквалитетни и помодерни терапии со лекови, на сметка на замена на застарени терапевтски третмани.
- Ќе продолжиме со системот на обезбедување на соодветни и подобри цитостатици и иновативни терапии за малигните заболувања.
- Како што покажавме на случајот со инсулинот и укинување на паралелниот увоз, ќе продолжиме со политиката на современи лекови исклучиво со сертификат за квалитет. Ќе ги унапредиме постапките кои се поврзани со проверка и анализа на квалитетот на лековите со цел гарантирање на нивниот квалитет до крајните корисници.
- Ќе објавиме регистар на запишани медицински средства за да граѓаните можат да го потврдат квалитетот на медицинските средства.
- Во исто време, ќе направиме систем за следење на потрошувачката на лековите преку пратење на секоја кутија на лек со cloud систем. Сето тоа со цел рационално да се употребуваат лековите како и контрола и утврдување на постоечките залихи на лекови во земјава, со цел превенирање на недостатоци на одредени лекови и навремена замена на истите со цел зголемена достапност до пациентите.
- Тоа ќе го постигне преку електронско менаџирање на податоци, поврзување и целосно интегрирање на сите системи кои оперираат со податоци поврзани со лекови и здравствени услуги. Така ќе има целосна следливост на процесите поврзани со лековите и медицинските средства.

Грижа за сите

Социјална политика

Владата на Република Северна Македонија ќе продолжи да се бори против сиромаштијата која ги намалува шансите за пристоен живот и на следните неколку генерации, која ги „осудува“ децата и младите на несоодветно образование и здравствена заштита и ги остава на цедило возрасните во годините кога помош најмногу им е потребна. Социјалните вложувања ги гледаме и како начин да ги поддржиме луѓето да можат да се справат со животните ризици. Тоа вложување е предуслов за одржлив економски раст и создавање нови работни места.

Во битката против сиромаштијата имаме многу конкретна задача: да ја намалиме стапката на сиромаштијата под 16% со посебен акцент на детската сиромаштија.

Втората половина од патот на социјалната реформа е да покажеме дека локалните заедници ќе им овозможат на граѓаните квалитетни социјални услуги, кои ќе бидат креирани со граѓаните и согласно нивните потреби. Концептот “Општината се грижи” ќе создаде нови услуги, но истовремено ќе обезбеди нови работни места во овој сектор, отворање на канцеларии на центрите за социјална работа во секоја општина на територијата на државата и секој центар за социјална работа ќе формира интервентен тим што ќе постапува 24/7, по примерот на Скопје.

Владата ќе промовира политики базирани на аргументи и емпатија кои ќе ги рушат бариерите и за лицата со попреченост и нивните семејства:

- Закон за самостојно движење со куче водич и мобилна апликација за олеснето функционирање на слепите лица.

- За полесно остварување на своите права сите лица кои што се регистрирани во националниот регистар на лица со попречености ќе имаат единствена идентификациона картичка преку која ќе имаат бесплатен пристап до услуги. Покажуваме дека ги почитуваме правата на лицата со попреченост. Наша цел е да го ратификуваме Договорот од Маракеш во насока на остварување на правата на лицата со попреченост. Во тек е и подготовката на целосно нов закон за вработување на лица со попречености, воведување на професионална рехабилитација платена од државата во 2021 година и изработка на национален регистар на лица со попречености.

- Поради навремена и соодветна грижа за децата со попреченост ќе воведеме 5 регионални комисии за функционална проценка на овие деца. Како подршка на инклузивното образование ќе воведеме сензорни соби и соби за релаксација во градинките и училиштата.

- Ќе отвориме и Центар за повозрасни деца/ лица со аутизам во Скопје.

- Продолжуваме и со намалување на возрасната граница за користење на услугата за лична асистенција на 6 години, а во соработка со патронажната служба секое семејство со дете со попреченост ќе добие интензивна индивидуална поддршка и едукација во првите 12 месеци.

- За првпат законски овозможивме воспоставување центар за одмена на семејна грижа во државата, и во наредниот период секое семејство кое има лице со попреченост ќе добие 15 дена заменска грижа во центарот и на територијата на целата држава ќе биде достапна услугата живеење со поддршка на лицата со попреченост. Ќе овозможиме и мерка за одмена на семејна грижа на дневна основа – со тим кој ќе може тоа да го прави во интервали од 2 до 4 часа еднаш до двапати во неделата.

- Ќе ја јакнеме улогата на центрите за деца со посебни потреби на примарното ниво на здравствена заштита и давање на физикална терапија дома кај децата со посебни потреби и кај лицата со инвалидитет, а ќе ја анализираме можноста за интеграција на овие центри со дневните центри кои ги основаат општините на локално ниво.

Дополнително, Владата ќе продолжи да ја смета грижата за семејството за своја важна цел. Поради тоа ќе се основа државен фонд за исплата на законска издршка на деца во ситуации кога едниот родител по развод не ги исполнува законските обврски.

Грижата ќе ја направиме поефикасна преку силна дигитализација. Граѓаните повеќе нема да одат по шалтери да собираат документи за остварување на надоместоците од социјалната заштита. Министерството самото ќе ги презема документите од надлежните институции од другите министерства, а сè со цел на граѓаните да им се заштеди времето и парите кои ги плаќаат за вадење на документите. Ќе ја спречиме злоупотребата во системот на социјална заштита преку задолжително пријавување на приходи остварени во странска држава.

Целта на Владата е да се искорени детската сиромаштија и да се постигне 60% опфат на децата од 3 до 6 години во предучилишна грижа и воспитување до крајот на 2024 година. До крајот на 2023 ќе обезбедиме најмалку 7500 места за деца во градинките во Лозово, Василево, Боговиње, Студеничани, Делчево, Битола, Гевгелија, Куманово, Чаир, Струмица, Дебар, Гостивар, Свети Николе, Тетово, Теарце, Неготино, Ѓорче Петров, Новаци, Брвеница, Пробиштип, Валандово, Арачиново, Карпош, Гостивар, Липково, Крива Паланка, Ресен, Кочани, Кисела Вода, Сопиште, Сарај. Веќе обезбедивме дополнителни 15 милиони евра за нови инклузивни и енергетски ефикасни градинки. Заедно со амбициозниот план за реновирање и изградба на градинки во секоја општина, ќе ги анализираме можностите за воведување на задолжително предучилишно образование. За сите деца од семејства со ниски приходи ќе обезбедиме бесплатно згрижување.

Секоја година, ќе распишуваме посебен конкурс за објавување на најмалку 10 нови наслови за деца и тинејџери. За секое дете, членството во библиотека ќе биде бесплатно.

Дом за секое дете: додатокот за семејна грижа во згрижувачки семејства ќе го зголемиме за 30%.

Ќе воспоставиме центар за деца со високоризично однесување кои се во мали групни домови заради заштита на останатите деца и заради пофокусирана работа со нив.

Владата посветено ќе работи на подобрување на квалитетот на живот на старите лица и обезбедување достоинствена старост. Нашата цел е да гарантираме:

- Стабилен пензиски систем за сегашните и идните пензионери;
- Нова повисока минимална пензија која ќе изнесува најмалку 10 700 денари за сите;
- Создавање на законска можност за докуп на стаж со цел стекнување на право на пензија;
- Обезбедување грижа од заедницата кон возрасните преку воспоставување локални услуги за грижа и нега;
- Ќе овозможиме флексибилен пензиски систем со воведување можност за предвремено пензионирање до максимум 5 години пред остварувањето на правото на пензија, со пропорционално намален износ на редовната пензија;
- Зајакнување на улогата на старите лица во локалните заедници и обезбедување услови за вклучување во јавниот живот. Ќе овозможиме волонтирање и работно ангажирање на возрасните лица кои сакаат исполнети денови. Воведуваме програми за поголема мобилност за старите лица преку субвенциониран меѓуградски превоз;
- Ќе ги развиваме локалните услуги и ја поддржуваме грижата во заедницата кон возрасните, а обезбедуваме услови за соодветна нега на немоќните и болните;
- Ќе се разгледаат можностите за проширување на опфатот на лица-корисници на државна социјална пензија;
- Воспоставуваме 10 центри за активно и здраво стареење, со програми кои ќе се грижат за менталното и физичкото здравје, социјализацијата и меѓуврсничката комуникација на старите лица;
- Ја прошируваме програмата за бањско-климатска рекреација.

Образование

Владата на Република Северна Македонија верува дека најголемиот влог во иднината на нашите деца и млади го правиме во образованието. Доброто образование гради слободни граѓани, ја засилува економијата и го зацврстува демократското ткиво. Овие цели стануваат уште

поактуелни во време во кое се справуваме со старите и нови предизвици, време кое светот го врзува за четврта индустриска револуција и кое наметнува сосема нови барања пред идните генерации. Владата ќе развива квалитетно образование достапно на сите; образование кое ќе создава кадри кои ќе размислуваат логички и критички и ќе донесуваат заклучоци базирани на факти и анализи. Сакаме образование што ќе изгради личности кои ќе ги почитуваат и негуваат граѓанските права, толеранцијата и различностите, ќе се воспитуваат и образуваат во духот на мултикултурализмот и ќе се оспособат за позитивен одговор на побарувачката на пазарот на труд.

Резултатите од меѓународното тестирање ПИСА во 2018 година во споредба со 2015 година покажуваат значителен напредок на просечните постигања на учениците во сите тестирани подрачја: природни науки за 29 поени, читање за 41 поен и математика за 23 поени и покажуваат дека имаме најголем пораст во резултатите по држави. Но, ова воопшто не не задоволува бидејќи дури и тие, повисоки оценки се многу ниско на скалата на писменост и знаење. Ова е прашање на врвен национален интерес – да го форматираме образованието и да го подигнеме квалитетот за да можеме да се носиме со предизвиците на новото време. Нашето образование мора да се прилагодува и на новите глобални околности. Пандемијата на COVID-19 ни покажа колку е важен капацитетот на образовниот систем да се менува, прилагодува и осовременува. Научените лекции од првите обиди за online образование во последните месеци од оваа учебна година ќе ни бидат добра основа за следните реформски чекори.

Во создавањето на квалитетно образование многу ќе вложиме во човековиот потенцијал. Клучот на успехот е наставникот, а без професионални и мотивирани наставници нема квалитетно образование. Затоа ќе овозможиме континуиран професионален развој на наставниците преку бесплатни обуки од акредитирани провајдери, а стекнатите знаења од обуките ќе можат да бидат применети при реализацијата на наставните содржини. Наставниците кои континуирано ќе учат и ќе се надградуваат ќе добиваат и повисоки надоместоци, согласно изменет правилник за плати и надоместоци.

- За 3 месеци ќе завршиме со целосна анализа на резултатите од ПИСА тестирањето и конкретните препораки кои од тоа произлегуваат за вистински и ефикасни реформи во образованието. Ќе организираме тестирања слични на ПИСА во секое полугодие и секое училиште. Овие тестови ќе бидат анонимни и нема да влијаат на оценките за учениците ниту наставниците, но ќе помагаат на училиштето и на педагошката служба да изработат конкретни мерки за подобрување на образованието во секое училиште. Воедно, така ќе го намалиме стресот од тестирање кај учениците. Ќе ги поканиме сите општини да се вклучат во оваа задача и да ја поддржат.
- Ќе се применат препораките кои се дел од анализата подготвена во соработка со OECD и UNICEF со Акциски план донесен од Министерство за образование што ќе се инкорпорира во Стратегијата за развој на образованието 2018-2025.
- Ќе продолжиме да инвестираме во мотивирани наставници. Владата ќе инвестира во кариерен развој и унапредувањето на наставниците. Платите ќе ја вреднуваат и надградбата на кадарот. Во соработка со меѓународните партнери, ќе го лоцираме најсоодветниот модел за вреднување на трудот и квалитетот на наставниците. Со новите правилници, наставниците ќе имаат повисоки плати доколку имале обуки и стекнале нови компетенции. Дополнително ќе ја намалиме административната работа на наставниците, со цел тие потполно да се фокусираат на учениците и образовниот процес. Во поддршка на подобар наставнички кадар, Владата ќе понуди стипендии за одлични студенти на факултетите за наставници.
- Ќе продолжиме со фокусот на дуалното образование. Со инвестициите во програмите и опремувањето, тие веќе стануваат поатрактивни. Ќе ги зголемуваме капацитетите за вакво образование, а програмите ќе ги дебатираме со бизнис заедницата и пред почеток на уписите ќе имаме консултации со нив во поглед на квотите за упис по определени профили.

- Образовната реформа ќе значи фокус на логичкото размислување и решавање на логички задачи базирани на анализи кои ќе започнат уште во првиот циклус на деветгодишното основно образование. Дополнително, ќе се ангажираме за промоција на целодневно учење.
- Ќе дадеме можност на програмерски компании во земјата да развиваат софтвер компатибилен на наставниот план и програма во нашиот образовен систем. Во соработка со информатичките факултети, студентите кои се во завршните години од студиите ќе имаат можност да креираат онлајн базирани решенија каде на едно место ќе бидат сублимирани: извори на информации, практични задачи и примери од добра пракса за иновативното користење на ИТ технологијата.
- Ќе донесеме Национална стратегија за дигитализација на образованиот систем. Со тоа ќе ја дефинираме и озакониме наставата од далечина како можно алтернативно решение за учење со примена на средствата за електронска комуникација без физичко присуство на чинителите. Еден владин тим целосно ќе се посвети на развојот на дигитални форми и содржини во образованието. Со помош на домашните програмерски куќи и поддршка од информатичко-техничките факултети ќе креираме централна национална платформа со двонасочна комуникација, база со примери на добри практики, наставни планови и програми, електронски учебници, електронски портфолија на наставниците, електронско досие на учениците и сл. педагошка евиденција и документација која ќе биде user friendly за примена од страна на наставниците, учениците и родителите, но и од образовните институции. Така ќе ја подготвуваме следната генерација за новото време и технологии, а воедно ќе имаме зголемен капацитет за справување со кризи од типот на последната пандемија.
- Во буџетот на Министерството за образование и наука и ФИТР ќе обезбедиме програма за поддршка на продукција на видео-клипови како училишни материјали со содржини и теми од предметите, за што ќе можат да конкурираат сите наставници од основно и средно образование. На тој начин може да ги стимулираме наставниците покреативно да пристапуваат на наставата, да користат искуства на други и повеќе да ги заинтересираат учениците дури и за содржини кои им се далечни. Воедно така ќе создадеме и подеднакви можности за учење во развиените и во неразвиените региони.
- Ќе ја промениме методологијата за пишување и издавање учебници. Ќе се преиспитаат одредени учебници поради застареност на содржините, несоодветност на јазикот и стереотипи кои мора да ги надминуваме. Ќе воведеме електронски учебници на сите наставни јазици достапни за секој ученик.
- Ќе ја преиспитаеме формулата за финансирање на основните и јавните средните училишта.
- Ќе направиме функционална анализа на мрежата на средни училишта врз основа на потребите на пазарот на трудот и регионалниот економски развој.
- Ќе формираме регионални „ВЕТ“ центри. Во рамките на програмата „ЕУ за млади“ – Секторски реформски договор – направена е измена во законот за средно стручно образование во однос на начинот и избрани се три средни стручни општински училишта да продолжат да работат како регионални ВЕТ центри. Селектирани се три училишта, и тоа Средното стручно општинско училиште „Киро Бурназ“, Куманово, Средното општинско стручно училиште „Моша Пијаде“, Тетово и Општинското угостителско-туристичко училиште „Ванчо Питошески“, Охрид.
- Екипирање на стручните служби во училиштата за основно и средно образование со тимови од најмалку тројца соработници (педагог, психолог и дефектолог).
- Целта ќе ни биде да инвестираме во подобро опремени училишта (наставен материјал, лаборатории и слично) и помали одделенија (до 20 деца во одделение).
- Спортската академија ќе се реструктурира и ќе се смести во новиот модерен спортски комплекс.

- Владата ќе ги финансира нашите најдобри ученици и студенти. Ќе обезбедиме финансиска поддршка на ученици и нивни ментори за учество на меѓународни олимпијади и натпревари, а со закон ќе обезбедиме и парични награди за првите три освоени места. Ова веќе е започнато преку Фондот за иновации и технолошки развој ФИТР каде што направивме посебна програма за поддршка на учеството на младите на натпревари и научни саеми. Ќе креираме награда за млади научници.
- Ќе изградиме или реконструираме основни и средни училишта во Аеродром, Скопје, Студеничани, Бутел, Велес, Тетово, Чучер Сандево, Чаир, Кисела Вода, Куманово, Арачиново и други. Ќе ги опреиме регионалните центри за стручно образование и обука (VET центри) во Тетово, Куманово и Охрид. Ќе ја изградиме математичко-информатичка гимназија и Универзитетскиот кампус „Мајка Тереза“ во Скопје. Ќе вршиме изградба, реконструкција, санација и обезбедување на енергетска ефикасност на студентските домови; Ќе планираме изградба на спортски сали во повеќе училишта каде тоа недостига.
- Ќе ги подобриме учебниците за изучување на мајчиниот јазик на сите помалубројни заедници.
- Ќе формираме оддел за научни истражувања во рамките на Фондот за иновации и технолошки развој. Од буџетот на одделот ќе се финансираат национални научно-истражувачки проекти што ќе ги зајакнат капацитети на универзитетите и научните институти со ставање во функција на постоечката научно-истражувачка опрема. Одделот ќе се формира во 2020 година, со цел во 2024 година вкупното издвојување за наука да биде до 1,5%.
- Ќе помогнеме на конкурентноста на универзитетите и овозможување нивна соработка со престижни странски универзитети за заедничко учество во меѓународните програми за финансирање на проекти со финансиска и техничка поддршка на проектните тимови при конкурирањето. Исто така ќе го промениме националното законодавство за финансиско работење кај меѓународните проекти со цел нивна поедноставна реализација.
- Ќе понудиме државни квоти за постдипломски студии во државата за оние студенти кои имаат завршено додипломски студии според ЕКТС за да можат да стекнат 240 кредити. Освен стипендирање на студентите на додипломски студии, ќе воведеме и стипендирање на магистерски студии од дефицитарните струки, како и стипендирање на талентирани студенти што ќе овозможи задржување на младите да студираат во земјата.
- Ќе направиме систем со кој полесно ќе се задржуваат најдобрите дипломирани студенти да работат научноистражувачка и високообразовна дејност на универзитетите и научните институти преку побрзи процедури на одобрување на вработување (по пензионирање) и стипендирање на нивните докторски студии.
- Поставување на механизми за конкурентност и евалуација во високото образование согласно критериумите на Шангајската листа и рангирање на универзитетите со цел зголемување на квалитетот на високото образование.
- Во високото образование во квотите за упис на припадниците на заедниците предност ќе имаат учениците кои ќе покажат знаење или диплома за познавање на мајчиниот јазик.

Спорт и рекреација

За Владата на Република Северна Македонија спортот е важна алка која придонесува кон развој на прогресивно и инклузивно општеството, овозможува социјална интеракција и позитивно влијае во ширењето на основни етички принципи кај сите категории на граѓани, посебно кај младите луѓе. Спортот има витална улога во подигнување на социјалната вклученост, во градење на отворени, толерантни општества, спортот ги учи вредностите на

тимската работа, дисциплината и лидерството како и на наградата за напорната работа и за постигнатиот резултат.

Целта ни е да креираме систем во кој ќе напредува спортот и спортските резултати; систем кој воедно ќе го јакне квалитетот на живот, социјалната интеракција и ќе овозможува вистински развој на личноста и здрав начин на живот на што е можно поголем број граѓани.

Затоа, нашите индикатори за успех ќе се: зголемен број на граѓани и млади кои спортуваат, зголемен број на стручни спортски кадри, постигнување врвни резултати и афирмација на врвниот спорт, зголемување на бројот на жени во спортот, квалитетна спортска инфраструктура, подобрување на статусот на спортистите и спортските работници, афирмација на олимписмот и нулта партизација во спортот.

Во следните 4 години ќе ги спроведуваме следниве политики:

- Со ваучер системот продолжуваме да обезбедуваме повеќе пари за спорт и истиот ќе го поедноставиме и унапредуваме со цел поголема поддршка на спортот, спортистите и спортските субјекти. Во 2020 успеавме да обезбедиме дополнителни 10 милиони евра во спортот, како и буџетски 6 милиони денари за системот на млади спортски надежи. Целта ќе ни биде овој износ на ваучерите да расте до 15 милиони евра на крајот на мандатот.
- Ќе донесеме законско решение со кое ќе се регулира стажот на спортистите.
- Воведуваме родова еднаквост во спортот – 30% жени во органи на управување (собрание, УО, ИО) почнувајќи од 2020 година, а 50% до 2024. Федерациите кои добиваат финансиски средства од државниот буџет мора да обезбедат функционирање на машки и женски спорт, односно машки и женски спортски клубови и/или репрезентации.
- Ги затоплуваме, ги правиме енергетско ефикасни, им даваме мултифункционална димензија и ги ставаме во функција сите постоечки спортски објекти за потребите на сите спортисти и граѓани.
- Ќе создадеме Спортски фонд за врвен спорт (репрезентативен, индивидуален и клубски спорт).
- Сите спортски објекти во сопственост на државата и општините кои се даваат на концесија или се под ЈПП ќе мора да обезбедат 15% од термините за деца и млади од социјално ранливи категории.
- Целта ни е да го зголемиме бројот на млади кои спортуваат за 30%. Ќе ги повикаме сите наставници по физичко образование и спорт од сите училишта секоја сабота на 2 часа организиран спорт на отворено: атлетика, планинарење, пешачење, фудбал, кошарка, спортски игри.
- Ќе соработуваме со фирмите за спортска опрема да помогнат со промоција и поддршка. Првиот семестар ќе вежбаат во рамките на училиштето, а во вториот семестар ќе се организира училишна олимпијада. Трите првопласирани училишта ќе добијат спортска опрема за училиштето за награда.
- Низ цела држава, ќе организираме централни крос-фит натпревари со музика, дружење и славење на здравиот дух и тело.
- Ќе ги завршиме проектите за изградба и реконструкција (санација) на спортски објекти започнати во 2020: изградба на пливачки базен во општина Охрид, изградба на 14 затворени училишни базени, изградба на сала во општина Чаир за боречки вештини, изградба на 10 баскет игралишта, изградба на Дом на спортови, изградба на затворен базен во Тетово, реконструкција на спортските сали во Неготино и Велес, на базенот во Струга, на стадионот во Кавадарци и реконструкција на спортска инфраструктура во општините: Кисела Вода, Битола, Илинден, Демир Капија, Гостивар, хокеј арена во СЦБТ, Карпош, Кичево, Липково, Долнени и Струга.
- Ќе ги вклучуваме лицата со посебни потреби во сите сегменти на спортот.
- Промовираме добро владеење, борба против корупција, борба против местењето на натпревари и борба против допингот.

- Ги започнуваме сите процеси и активности за официјализирање на електронскиот спорт т.е. гејмингот како официјална категорија спорт.
- Ќе ги анализираме сите договори за концесија на спортските објекти и сали и ќе мониторираме дали се исполнуваат обврските кон заедницата.

Демократија која работи за граѓаните

За Владата на Република Северна Македонија демократијата значи слободни и информирани граѓани. Тие еднаш во четири години носат изборна, демократска одлука, но секој ден можат да добијат точни и навремени информации, секој ден можат да го кажат своето мислење, да се организираат, да иницираат промени и влијаат на одлуките кои се носат во нивно име. Само тогаш демократскиот изборен систем е целосно во полза на граѓаните и ги штити и јакне.

Слободата на изразување е основно човеково право кое е суштинско за едно општество да се нарекува демократско и да оди напред. Веруваме во слободата и плурализмот на медиумите бидејќи нашата држава ја гледаме како мозаик на култури, јазици, обичаи и мислења – тоа е нејзината посебност и оттаму доаѓа нејзината сила и големина. Убедени сме дека единствената улога на Владата во регулирањето на медиумскиот сектор, треба да биде сосредоточена на обезбедување на слободата на говорот, структурниот плурализам, македонскиот јазик и јазиците на заедниците и на заштитата на децата од штетни медиумски содржини.

Слободите зависат и од силата, знаењето и мобилизацијата на граѓанскиот сектор. Само тоа може да гарантира одржлив развој и демократски промени во државата.

Во следните четири години фокусот ќе го ставиме на развој на Националната радиотелевизија како вистински јавен радиодифузер кој е во чекор со времето, информира навреме и точно, ја штити јавноста од дезинформации и гради професионално и квалитетно известување.

Воедно Владата активно ќе работи на стратегијата за справување со лажните вести кои ја поткопуваат безбедноста, демократијата и довербата во институциите. Владата ќе го поддржи создавање на истражувачка медиумска лабораторија, преку која студентите по новинарство од почетокот на студирањето ќе се вклучат проактивно во борбата со дезинформациите и лажните вести. Ќе обезбедиме поголема заштита на малолетната публика од штетните влијанија на онлајн медиумите, преку усогласување на националното законодавство со новата директива на ЕУ за аудиовизуелни правила кои се однесуваат на video-sharing платформите.

Владата ќе води политика на континуирана и недискриминаторска финансиска и нефинансиска поддршка за печатените медиуми и локалните/регионални телевизии. Владата ќе предложи подобра регулатива за медиумска сопственост и концентрација, а ќе поддржиме и ефективна саморегулација.

Владата ќе предложи укинување на т.н Пржинска влада која покажа бројни слабости, го блокираше еден дел од државниот апарат во период на најголема светска криза и беше злоупотребен.

Владата е определена за унапредување на околината во која работи и се развива граѓанското општество, што придонесува во зајакнување на демократското управување и воспоставување на структурен дијалог со граѓанското општество кое ќе придонесува и ќе дава поддршка на патот на реформите за интеграција на земјата во Европската унија. Сеопфатно ќе го реформираме сегашниот систем на државно финансирање на граѓанското општество, кој во голема мера се заснова на правна регулатива и практика што е создадена пред неколку децении, и не ги отсликува тековните потреби на граѓанското општество и не ги следи позитивните практики и трендови во ЕУ и во развиените земји. Затоа:

- Ќе го зголемиме уделот на државното финансирање од централниот буџет и од буџетите на единиците на локалната самоуправа, со цел да се достигне удел од 30% (околу 2 милијарди денари) во вкупните приходи на граѓанските организации до 2024 год.

- Ќе ја реформираме процедурата на планирањето на средствата (задолжителни консултации за приоритетите); одлучувањето (независни комисии, регулирање на конфликтот на интереси, вклучување експерти и претставници на граѓанските организации); доделувањето и известувањето за државното финансирање кон граѓанските организации; мониторингот од постигнатото и евалуација итн.
- Ќе воведеме механизми за унифицирано планирање, односно ќе обезбедиме повеќегодишно планирање на средствата за граѓанските организации.
- Ќе ја подобриме програмската поддршка на граѓанските организации преку независен Фонд за поддршка и развој на граѓанското општество, кој ќе биде задолжен за планирање и управување со средствата наменети за развој на граѓанските организации, преку институционална поддршка, со административна, управувачка, финансиска и програмска независност.
- Преку Фондот за поддршка и развој на граѓанското општество ќе се овозможи ко-финансирање на европските проекти на граѓанските организации кои се во согласност со стратешките приоритети на земјата, програмските цели на претпристапната помош и со структурните фондови на Европската унија.
- За да воспостави структурен дијалог со граѓанското општество, ќе го вклучиме граѓанското општество во консултациите систематски, односно ќе ги утврди динамиката на консултативните процеси и начините на влијанието од учеството на граѓанското општество во креирањето политики. Дополнително, ќе го поддржиме граѓанското општество да креира модел за учество на граѓанските организации во идната преговарачка ЕУ структура на земјата; ќе овозможи преку репрезентативен и инклузивен модел, учество на граѓанските организации во Секторските работни групи и Секторските мониторинг комитети; ќе го задржи репрезентативниот и инклузивен модел за учество на граѓанските организации во Советот за соработка со и развој на граѓанскиот сектор; ќе ја унапредува структурната соработка со граѓанското општество преку Советот за Отвореното владино партнерството.

Владата ќе организира консултации со граѓанското општество уште во раната фаза на анализата, за потребите и подготовката на политиките и законите. Дополнително, Владата ќе се обврзе и ќе гарантира повратна информација кон граѓанското општество и засегнатите страни од секој процес на консултации за политиките и законите. Ова значи дека на владините седници ќе се усвојуваат предлог закони кои го содржат извештајот со добиените мислења, предлози и коментари од процесот на консултации со засегнатите страни, а во кој ќе бидат наведени причините поради кои дадените предлози не се прифатени.

Европска култура

Владата гледа на културата како клуч во трансформацијата на нашето општество: промената на свеста, на навиките, на потребите, на однесувањето на сите граѓани. Принципите и вредностите на кои инсистираме во оваа програма се клучни европски вредности: негата на индивидуалните и колективните идентитети, заштитата на културното наследство, мултикултуралноста, грижата за различностите и ранливите граѓани, интеркултурниот дијалог, децентрализацијата, учеството и културната демократија.

Владата ќе промовира политики на меѓусебно почитување и прикажување на различностите од едничката и културната припадност како предност на нашето општество. Во тој поглед ќе се води балансирана политика на развој на постојни и/или нови програми и институции за промоција на културните вредности на сите етнички заедници во нашата земја.

На дваесетгодишнината од потпишувањето на Охридскиот рамковен договор, а во име на внатрешната кохезија, 13 август ќе го прогласиме за Ден на Охридскиот рамковен договор и истиот ќе се одбележи под покровителство на Министерството за политички систем и односи помеѓу заедниците.

Целта на Владата ќе биде да ја развиеме културата во сите нејзини сегменти. Да ги зајакнеме институциите кадровски, инфраструктурно, технички и програмски. Да ги подобриме условите за работа во вон-институционалниот сектор и да создадеме практики на соработка и

синергии меѓу нив. Да го унапредиме социјалниот статус и на вработените и да го валоризираме авторскиот труд на сите ангажирани во културата. Да привлечеме повеќе публика и да им овозможиме на што повеќе граѓани да земат учество во културните активности. Истовремено, во согласност со европските трендови, предвидуваме мерки со кои ќе го искористиме потенцијалот на културата да придонесе во економскиот развој, особено на локално ниво. Ќе го засилиме присуството на креативните и критичките вештини во образовниот процес, но и во развојот на новите и иновативни бизниси.

Културното наследство ќе игра клучна улога во нашите политики. Тоа го засилува чувството на припаѓање, на споделување заеднички вредности и традиции. Ја застапуваме европската идеја дека културното наследство е заеднички ресурс, кој ја подига свеста за нашата заедничка историја, која нè обединува како граѓани, но и нè легитимира пред европското семејство на држави, активно придонесувајќи во целокупниот европски идентитет.

- Ќе се воведат систем на задолжително финансирање на спомениците од Листата на споменици од национален интерес, по принципот на категорија по вредност и степен на загрозеност. Листата ќе биде отворена и во неа постојано ќе можат да се впишуваат нови споменици од недвижното, движното и нематеријалното наследство.
- Ќе го зголемиме бројот на стручниот кадар во конзерваторските центри
- Ќе извршиме ревизија и бришење од регистарот на сите незаконски запишани споменици и објекти од т.н. проект „Скопје 2014“, кои по својата природа не можат да претставуваат културно наследство.
- Ќе поддржиме развој на културните и креативните индустрии врзани со производи на традиционалната култура со вклучување на аматерските фолклорни организации кои го негуваат традиционалното творештво.
- Ќе распишем меѓународен конкурс за ревитализација на централното градско подрачје на главниот град по штетите предизвикани од „Скопје 2014“. Како антипод, овој конкурс ќе биде дел од апликацијата на Град Скопје за најголемата културна програма при Европската Унија, Европска престолнина на културата.

Развивањето на културните потреби, учеството во уметничките и културните активности, искуснувањето култура води кон подобрување на квалитетот на живот и добросостојбата на секој поединец. Затоа, ќе поддржиме создавање на мобилно кино, два пати годишно ќе организираме „Музеј24/2,“ – 24 часа во тек на викендот влезот во сите музеи ќе биде слободен (петок од 18 до 24 ч., сабота од 12 до 24 ч. и недела од 10 до 16 часот), библиотеките ќе ги преуредат своите простори за поконфорен престој на читателите, ќе организираат активности за читатели, како промоции, дебатни клубови, читачки работилници, ќе ги зголемиме финансиските дотации за програми и проекти кои придонесуваат за зајакнување на локалните заедници преку поддршка на локални фестивали, значајни настани, јубилеи, сè со цел да се зачува и да се промовира и нематеријалното наследство на руралните и неразвиените подрачја.

Преку Министерството за култура, ќе го поддржиме литературното творештво на млади автори преку востановување посебни стимулативни мерки. Ќе воведеме посебен конкурс за објавување на најмалку 10 нови наслови за деца и тинејџери. Ќе се даде поддршка на преводот и на преводната литература, со посебен акцент на квалитетот на преводот и соодветно финансиско вреднување на трудот на литературните преведувачи што преведуваат од оригиналниот јазик. Министерството за култура ќе го зајакне системот за заштита на македонскиот јазик и поддршка на литературното творештво.

Користејќи ги европските практики и искуства ќе создадеме услови за поразновидно финансирање во културата. Преку системот на даночни олеснувања ќе го поттикнеме донаторството, спонзорирањето, меценството и други форми на финансирање. Владата ќе ги поттикне јавно-приватните-цивилните партнерства и ќе предложи правна рамка за доделување на „грант дотации“ за култура во сите општини, независно дали имаат или не локални установи.

Средствата за ваквите грантови би се обезбедиле по законски утврдени критериуми, на пример: во зависност од бројот на жителите, бројот на установите, рурална или урбана општина и др. Ќе се обезбедат стабилни механизми на ко-финансирање на учесници во програми и проекти на ЕУ и други меѓународни и регионални соработки на национално и локално ниво.

Ќе продолжиме со инвестиции во културната инфраструктура при што во неколку града ќе формираме Младински културни центри, како специјализирани институции кои ќе ги развиваат културните потреби на младите луѓе, со цел да го подобриме квалитетот на нивниот живот да ги задржиме во земјата. Зависно од потребите тоа ќе бидат мултимедијални центри со простори за повеќе намени: кино сала, театарска сцена, сцена за концерти, изложбен салон, куглана, бифе или бизнис-кафе простор итн.

Владата ќе ја продолжи втората фаза на институционалната децентрализација која треба да им обезбеди најдобри услуги на граѓаните согласно Европската повелба за локални самоуправи. За да се надминат слабостите од првата фаза на децентрализацијата ќе извршиме зголемување на блок дотациите за да ги покриваат сите реални потреби на локалната установа, средствата за тековно и материјално одржување на установите, за нови инвестиции, а со цел подобрување на состојбата на објектите на локалните установи во културата и нивната функционалност и редовно ќе ги одобруваме барањата за пополнување на упразнети работни места, како и за нови неопходни вработувања во локалните установи од Министерството за финансии. Живееме во нерамномерно развиена земја. Во културата ќе работиме на рамномерен културен развој, пред сè, преку политиките и инструментите на децентрализацијата и децентрализацијата на култура.

Културната економија може да биде голем извор на приходи и да го намали или да го спречи одливот на луѓе од локалните заедници во главниот град и во странство. Таа е и голема движечка сила на одржливиот развој. Нашата културна разновидност претставува голем потенцијал за развојот на овој вид економија. Ние ќе преземе серија мерки за да го заживееме овој приоритет на современите европски политики:

- Ќе го зголемиме бројот на креативни центри и инкубатори, каде што млади и стартап фирми, здруженија на граѓани и самостојни уметници, фриленсери ќе ги имаат сите можности да работат заедно и да создаваат заеднички
- Ќе дадеме полна поддршка за максимално искористување на ИПА механизмот за развој на креативните и културните индустрии. Ќе овозможиме обуки и ќе создадеме линии за кофинансирање на проектите во оваа, како што направивме и за другите програми од ЕУ, како Креативна Европа.

Владата на Република Северна Македонија ќе го почитува Колективен договор за вработените во културата. Меѓу другото, договорот го регулира надоместокот на трошоци за превоз од и до работното место во специфични услови, потоа надомест за теренски додаток, надомест на трошоци за одвоен живот од семејството, надомест на трошоци за користење сопствено возило за потребите на работодавачот, надомест на трошоци при селидба, отпремнина при одење во пензија и јубилејни награди. Во соработка со синдикатите ќе отвориме дебата околу сите други права на вработените во културата од типот на бенефициран стаж, дополнителни работи надвор од Годишната програма за работа на установата, либерализација на условите и на постапките за самостојни уметници и правила за користење на други типови на поволности како (парични надоместоци, доделување на простор за работа или за објавување дела без надомест, подарување или изнајмување на опрема и инструменти без надомест и средства за осигурување дела, инструменти).

Еднаквост помеѓу мажите и жените

Владата на Република Северна Македонија силно верува дека нема еднаквост во општеството, ако нема еднаквост помеѓу мажите и жените. Само така се гради општество во кое има просперитет. Држави во кои родовата еднаквост е вредност со висок приоритет се економски поуспешни држави. Целта на Владата ќе биде постигнување родово еднаквост во

нашата земја, сузбивање на родовите стереотипи и елиминирање на родово-базираното насилство. За таа цел ќе водиме активна политика на зголемување на застапеноста на жени на сите извршни функции во и избрани од Владата.

Владата ќе продолжи да вложува заедно со единиците на локалната самоуправа во отворање на сервиси за заштита на жртвите од сите облици на родово базирано насилство во секоја општина на територијата на државата. На годишно ниво, по 10 нови сервиси ќе бидат воспоставени, рамномерно во сите плански региони.

Целосно ќе ја усогласиме законската регулатива за исполнување на стандардите согласно Истанбулската конвенција.

Владата ќе предложи нов Закон за вознемирување на работното место (мобинг) кој ќе овозможи вистинска и ефикасна заштита на работниците од мобинг и ќе предложи ратификување на Конвенцијата за насилство и вознемирување, и препораките за насилство и вознемирување, на Меѓународната организација на трудот усвоена во 2019 година.

Ќе се бориме против родовиот јаз во платите преку креирање на политики и мерки за вработување кои ќе влијаат врз намалување на неактивноста на жените на пазарот на трудот, политики кои го уредуваат родителското отсуство, заштитата на работното место, флексибилното работно време и скратеното работно време и работни места кои се прилагодени за мајките, зголемување на достапноста на градинките особено во руралните области и зголемување на бројот на домови за стари лица во сите плански региони.

Ќе се донесе програма за реинтеграција на жени жртви на насилство во која ќе се вклучени модели за привремено домување, психичко советување со менторство, различни видови на финансиска помош специфично наменети за жени жртви на насилство, можности за образование и обуки во различни области, како и мерки за вработување утврдени во постоечката законска регулатива.

Ќе ги повикаме сите невладини организации и активисти да укажат на постоечките форми на дискриминација и создавање стереотипи во основното и средното образование.

Владата ќе се посвети на зголемување на пристапот до квалитетни услуги за планирањето на семејството и изборот на современи контрацептивни методи и средства (на позитивна листа на лекови), намалување на старосната граница за скрининг за репродуктивното здравје, воведување мобилни гинеколошки клиници во руралните средини и помалите општини каде нема гинеколози, задолжителен бесплатен здравствен пакет (ЗЗП) за жени над 35 години, кој вклучува гинеколошки преглед и мамографија.

Ќе предложиме одредби во законот за работните односи во кој ќе се дефинира и уреди мајчинско отсуство, татковско отсуство и ќе овозможиме заедничко флексибилно родителско отсуство за двајцата родители, работа од дома ако го прекине еден од родителите отсуството и се врати на сопствена иницијатива порано на работа и доколку работните задачи тоа го дозволуваат. Ќе овозможиме ослободување од ноќен труд на самохраните родители.

Ред и правда

Владата на Република Северна Македонија се обврзува на изградба на способна држава со посилни институции кои ќе гарантираат ред и владеење на законите. Откако во овие две и пол години ги ослободивме институциите од партиските стеги и вложивме во поинакви закони и одговорен систем, сега фокусот го ставаме на следните политики:

Ќе воведеме новиот концепт за сигурност во сообраќајот „Сигурни градови“ (Safe City), особено во урбаните центри. Тоа подразбира јасна и ригорозна регулација на брзини во населени места, поставување систем од камери за контрола на почитувањето на правилата и брзините, целосна автоматизација на процесот на казни и врзување на казните на регистрацијата на автомобилот. Safe City ќе започне од главните крстосници и булевари и фазно ќе се шири во сите урбани центри. На патиштата ќе поставиме мобилни радары и камери бидејќи големиот број на жртви од сообраќајни несреќи е многу често резултат на неприлагодена брзина и непочитување на ограничувањата.

Ќе ги модернизираме и граничните премини со инсталирање на дигитални читачи на регистарски таблички. Системот за надзор за граничната линија ќе се засили со зголемување на бројот на мобилни камери, со ова ќе се рационализираат човечките ресурси и ќе се постигне поголема ефикасност и контрола над границите.

Владата ќе предложи закони во ќе предвидиме рокови за наплата на казните кои нема да зависат од „човечки фактор“. Сите податоци, снимки, фотографии ќе бидат заштитени, но ќе можат да се искористат и за определување на евентуална одговорност на оние кои го штитат таквото однесување. Казните во сообраќајот ќе бидат скалести и врзани за примањата и имотот на починителот.

Ќе го финализираме концептот „Маалски полицаец“ со пополнување на сите места за униформирани полицајци и користејќи го искуството од пилот проектите во неколку општини. Поголемото присуство на униформирани полицајци низ нашите маала ќе ги обесхрабри криминалците, а успокои граѓаните. Воедно, ќе создава поблиска соработка помеѓу граѓаните и полицијата.

Редот во државата не зависи само од полицијата и судството. Тој се огледа и во почитување на правилата на секој чекор: во дуќан и аптека, во комуналните работи и во бизнисот, во бучавата и чистотата... Клучни институции во тој домен се инспекциите. Сеуште е голема недовербата кај граѓаните и бизнисот во ефикасноста и непристрасноста на државните и локалните инспекции. Затоа ќе го реформтираме системот и правилата во инспекцискиот надзор. Еден вицепремиер ќе ги координира сите инспекции. За една година речиси ќе преполовиме број на инспекторати, а ќе го дуплираме бројот на инспектори за животна средина и пазарна инспекција. Правилата мора да важат за сите, особено за оние кои се платени да ги спроведуваат и контролираат и затоа сите инспектори кои скриле или непостапувале по одреден предмет – ќе носат одговорност. Владата ќе ја воведат платформата „е-инспектор“ ќе ја спроведеме во сите инспекциски служби, со цел да се елиминира дискрецијата и субјективноста во вршењето на инспекцискиот надзор. Воедно, ќе ги задолжи сите инспекторати да ги објавуваат месечните извештаи со точни податоци кога, каде и со каков резултат се спроведени инспекциите. Еднаш месечно ќе имаат средба со ЗЕЛС и заинтересирани НВО за резултатите и проблемите со кои се соочуваат.

Владата ќе воведат комунална полиција под ингеренции на локалната власт која ќе има законски овластувања да обезбеди ред во нашите општини и градот Скопје. Комуналната полиција ќе биде поедноставен и поефтин метод за обезбедување ред надвор од домовите и ќе ја ослободи полицијата да се занимава со покомплексните прашања на безбедност и криминал. Во комуналната полиција ќе можат да се ангажираат и пензионери (особено од полиција и армија), кои ќе продолжат да ја примаат пензијата, а ќе примаат и надоместок за ангажман (во кој ќе се пресметува и плаќаат и соодветните придонеси).

Ред во државата не се воспоставува само со менување закони, но многу често „сивите зони“ кај нив и особено нивната меѓусебна неусогласеност остава простот за различни

толкувања и различни аршини. Тоа пак ја храни корупцијата и недовербата во системот. Затоа, еден посебен Delivery unit (тим за испорака на конкретни резултати) ќе започне да функционира директно под капата на премиерот со цел да се прегледа легислативата и да се обезбедат јасни и недвосмислени законски решенија. Тимот ќе содржи експерти од науката и праксата, а ќе ги повикаме невладините организации, здруженијата, коморите и синдикатите да даваат континуирано предлози за прашања кои треба да се дефинираат подобро.

Функционална правна држава

Демократијата се заснова врз владеењето на правото и судската независност, а спроведувањето на законите мора да и служи на потребата за правда и правичност. На сите ни треба систем на правда кој ќе ги штити нашите слободи и права и заедничкиот систем на вредности.

Владата на Република Северна Македонија е силно посветена на длабоки и суштински реформи во правосудството. Само на тој начин ќе овозможиме владеење на правото, а не на моќниците и доследна борба со криминалот во државата. Доследно ќе ја спроведуваме Стратегијата за реформи во правосудството која ќе е наш влог и во ефикасни и успешни преговори со Европската унија.

Владата има целосен консензус дека е неопходно ефикасно и објективно „прочистување“ во правосудството. Првиот чекор за ветинг е веќе направен со надлежноста на ДКСК да ја испитува имотната состојба на судиите и јавните обвинители. Судскиот совет од своја страна, согласно новите закони, најави детална проверка на работата на судиите, особено во врска со одредени постапувања по предмети кои беа доведени до застареност со одлагање, ретки рочишта и слично. Проверка може да го опфати личното и професионално минато, стручноста и отпорноста на влијание на интересните групи.

Овие проверки од страна на веќе постоечки институции и веќе вградени законски основи најавуваат дека резултатите можат да бидат брзи и ефикасни и да обезбедат функционирање на владеењето на правото и решавање на системските проблеми кои долговреме се провлекуваат во домашното судство.

Владата ќе се посвети на обезбедување на ЕУ мониторинг на судските предмети на висока корупција штом е можно побргу. Бевме прва држава во регионот кои од ЕУ побаравме веднаш да ја стартура иницијативата за мониторинг на судските предмети врзани со висока корупција. Европската комисија тоа го поддржа и најави брз старт за овој инструмент. Сметаме дека овој чекор ќе ја зголеми одговорноста на обвинителите и судиите, ќе ја зајакне борбата против корупција, но и ќе ја зголеми довербата на граѓаните во својата држава и нејзините институции.

Владата ќе предложи и законска обврска за објавување и јавен пристап до аудио снимките од сите судења за висока корупција и организиран криминал. Јавноста ни е најсилниот сојузник во борбата против криминалот и корупцијата. Затоа, ќе создадеме законска обврска за објава на аудио снимки од сите судења за кои постои поширок јавен интерес, како дополнителна брана за волонтаризам, необјективност и неправилности во спроведувањето на судската постапка.

Владата, како и во претходниот мандат, ќе поддржи формирање на анкетни комисии или иницирање на меѓународна поддршка и мониторинг за одредени случаи кои создаваа меѓуетничка недоверба и тензии како Алфа, Монструм, Диво насеље, итн.

Ќе предложиме и законски обврски со кои ЈО ќе мора редовно и континуирано да ја информира јавноста за својата работа и напредокот во предмети кои ги следат граѓаните. Само со транспарентна работа ќе се справиме со криминалот и корупцијата, но и со недовербата кон правната држава која ја имаат граѓаните.

Граѓаните во Република Северна Македонија честопати се откажуваат од судска заштита на своите права заради високите судски такси. Ќе ги намалиме судските такси, бидејќи високите судски такси ја прават правдата достапна за граѓаните. Во судските постапки во кои се тужи

државата за прекршување на правата на граѓаните, судските такси ќе се плаќаат единствено по завршување на процесот, ако судот утврди дека немало нивно прекршување.

АКМИС системот мора да биде централизиран, а судовите да бидат поврзани вертикално и хоризонтално. Нивната меѓусебна комуникација мора да биде непречено електронска, а информатичкиот центар во Врховниот суд мора да биде кадровско и технички силно зајакнат за да обезбеди сигурност на податоците. Така, ќе се воведат електронска комуникација со јавните обвинителства, задолжителна електронска комуникација со адвокатите, извршителите, нотарите, медијаторите, Агенцијата за катастар на недвижности, Централниот регистар, Државното правобранителство и други субјекти.

Граѓаните ја губат вербата во системот кога постојано слушаат за кривични пријави и истраги за одредени кривични поведенија, а потоа не гледаат никаква акција ниту резултат. Имаат чувство дека во јавнообвинителскиот лавиринт најлесно се губи вистината. Од друга страна, ЈО се соочува со многу слаба и застарена информатичка технологија и обработката на податоци во јавните обвинителства. Во моментот постојат компјутери и програма за работа во јавните обвинителства (Case Management System), но мора да биде прецизиран правниот основ за да се утврди задолжително работење по тој систем, да биде утврдена одговорноста и да се отстрани можноста за злоупотреба. Така, со своевидниот АКМИС во јавните обвинителства, ќе биде јасно каде завршува секоја кривична пријава, што било преземено, кој бил одговорен по конкретни предмети и сл.

Владата ќе предложи нов модел со кој ќе се спречат злоупотребите на системот на судии-поротници преку промена на начинот на избор, одредби за конфликт на интереси, зајакнување на одговорноста на поротниците и посебни процедури за гласање при донесување на одлуки. Дополнително, ќе ги вградиме во законите и препораките од Извештајот на ОБСЕ од мониторингот на одредени предмети.

Владата во првите 3 месеци ќе го ревидира системот за извршување на алтернативни мерки, воспоставен со Кривичниот законик кој се покажа како нефункционален во пракса. Со ова ќе се обезбеди ефикасен надзор на лицата кои се условно отпуштени или на кои им е изречена условна осуда со заштитен надзор, успешно извршување на куќниот затвор и мерката куќен притвор (електронско следење на лицата на кои им се изречени), како и спречување на нивно бегство од државата.

Стоп за злоупотреби

Корупцијата и политичките злоупотреби се најголеми непријатели на граѓаните и институциите. Го оштетуваат буџетот, ја рушат правната држава, ги слабеат институциите и ја загрозуваат демократијата, создавајќи недоверба меѓу граѓаните. Правдата, еднаквоста и слободата се првите жртви на политичките злоупотреби и корупцијата. Владата на Република Северна Македонија ќе ја води битката преку широка и обврзувачка транспарентност, заштита на слободата на медиумите, институционална поддршка на силна и независна ДКСК и нулта толеранција при откриени злоупотреби. Целта ни е да градиме систем кој одврка од злоупотреби и јасно ја лоцира одговорноста. Ќе ги јакнеме граѓаните и институциите, а ќе ги намалуваме дискреционите права и моќта на политичарите и носителите на јавни овластувања.

Граѓаните се особено чувствителни на злоупотребите на носителите на функции и тоа со право. Никој не смее да е над законот, а носителите на функции со свој пример тоа мора да го докажуваат. Ќе предложиме измени во Кривичниот законик со кои ќе се заостри казнената политика за дела типично врзани за носители на функции.

Дополнително, ќе ги намалиме привилегиите на јавните функционери, а со цел да се спречи злоупотреба на функцијата за лични цели, намалување на буџетските трошоци и зголемување на ефикасноста во вршењето на функцијата.

Владата ќе предложи законска обврска за јавна објава на сите службени трошоци на сите функционери во законодавна, извршна, локална и судска власт. За што се трошат парите на граѓаните – никој нема право да крие.

Дополнително, Владата ќе предложи покрај прочистувањето во правосудството да се создаде ефикасен систем на проверка на потеклото на пари и капитал кај секој поранешен и актуелен функционер, по пат на систем што кој ќе ги земе предвид најдобрите ЕУ практики.

Ќе поддржиме воведување на систем на електронско следење на предмети кои произлегуваат од претставки за корупција, а преку одлуки на Владата и Собранието ќе се грижиме одлуките на функционерите по сопствена оценка да бидат само во границите на неопходното и непреченото функционирање на органот на чие чело е функционерот.

Уште во првата година од новиот мандат Владата ќе донесе нова Стратегија за отворени податоци, која ќе постави јасни и повисоки таргети за транспарентност за сите институции и за нивните први луѓе. Нивно исполнување ќе биде услов за секој раководител (министер или директор) да ја задржи својата позиција.

Отворени податоци значат и едноставен начин за пристап до нив. Јавниот сектор ги има обете задачи: да ги отвори податоците за јавноста, но и да ги направи едноставни и униформирани за пристап. До 2024 година ќе обезбедиме единствен стандард за прикажување и пристапување до информациите на интернет страниците на институциите од јавниот сектор, вклучувајќи и стандарден начин за пребарување и нивна достапност за лицата со попреченост. Во првите шест месеци, ќе ги модернизираме веб-страниците на министерствата и Владата и ќе го зголемиме бројот и квалитетот на податоци. Пристапот ќе биде понатамошно развивање на т.н. активна транспарентност.

Сите ЕЛС кои ќе добијат средства од буџетот, ќе мораат да ги прифатат правилата на отвореност и отчетност доколку сакаат да ги искористат парите на граѓаните преку централниот буџет.

Владата ќе предложи измени во Изборниот законик со кој ќе се воведат принципот на отворени листи уште при следните локални избори. Директниот избор ќе значи поголема врска на избраните со нивните сограѓани, наместо силна врска и зависност само од политичките партии.

Затоа ќе воведеме зајакната анализа од страна на УЈП на приходите и расходите на нотарите/ извршителите која ќе биде основ за детални контроли, измени и дополнувања на нивните тарифници и длабинска контрола на незаконитите поврзувања во оваа, за граѓаните, исклучително осетлива дејност.

Модерна и ефикасна администрација: повеќе систем, помалку бирократија

Сите граѓани и сите деловни компании, заслужуваат брзо и ефикасно задоволување на нивните потреби и барања, без непотребни процедури, документи и даватели. Истовремено, јавната администрација заслужува добра организација, професионални, мотивирани и соодветно платени службеници. Затоа, целта на Владата ќе биде да создадеме ефикасна професионална јавна администрација, базирана на интензивна дигитализација, оптимална структура и иновативни процеси и техники. Така ќе постигнеме: побрза услуга, подобар квалитет и еднаквост во пристапот за сите граѓани и деловни субјекти.

Пандемијата предизвикана од вирусот COVID-19 покажа дека дигиталните услуги и дигитализацијата на јавната администрација, не само што се можни, туку се и корисни, особено во услови на криза, кога и со преполовени капацитети се испорачуваат сите услуги.

Дигитализацијата и иновациите се главната реформа на современата, европска јавна администрација, помагајќи им на граѓаните и на деловната заедница да добијат најмногу од дигиталните технологии. Ефективна е-Влада обезбедува широк спектар на придобивки, вклучувајќи поголема ефикасност и заштеди во буџетот, зголемена транспарентност и поголемо учество на граѓаните и деловната заедница во креирањето на политиките. Во овој контекст Владата смета дека јавната администрација мора да обезбедува дигитални услуги, како задолжителна опција; не смее да бара од граѓаните и деловната заедница никаква информација или податок, кој веќе е обезбеден

и мора да дизајнира јавни услуги кои по дефиниција се инклузивни и ги исполнуваат потребите на ранливите групи, како што се возрасните и луѓето со пречки.

Дигитализацијата не е доволна. Таа не е ни возможна ако не го промениме пристапот и поимањето на администрацијата за нивната важност, улога и одговорност во државата. Јавната администрација може и мора да биде професионална, иновативна, одржлива, транспарентна и меѓусебно да соработува и да се надолнува заради спроведување на успешни реформи и исполнување на зголемените очекувања за подобри јавни услуги за граѓаните и деловната заедница. Администрацијата треба да биде силна, но не за да ги кочи туку да ги забрзува демократските, економските и развојните процеси. Во нашата администрација работат одлични професионалци, но има и многумина кои сметаат дека немаат обврски ниту одговорност кон граѓаните и државата. Структурата на институции и нивната поставеност е далеку од оптимална и создава бесконечни лавиринти, кои наместо да ги штитат правата на граѓаните и да ја помагаат економијата, стануваат нивни кочничари.

Во согласност со Охридскиот Рамковен Договор, Владата на Република Северна Македонија ќе обезбеди ефикасно и квалитетно спроведување на процесот на унапредување на правичната и адекватна застапеност во јавната администрација. Истото ги опфаќа и органите кои што не се регулирани со Законот за јавна и државна администрација, на сите нивоа на централната власт како и во јавните служби или претпријатија со јавни овластувања. Во првите шест месеци, ќе се распоредат и ќе тргнат на работа сите вработени по Рамковен договор во државните институции, додека институциите ќе ги одобрат барањата на вработените за признавање на образованието согласно последните промени во Законот за вработените во јавната администрација и јавниот сектор. Етничката припадност нема да се злоупотребува при вработувањата.

Фокусот на Владата ќе биде погореспоменатите состојби да ги промениме, со промени во структурата, квалитетот и големината на администрацијата. Ќе разгледаме неколку модели за намалување на обемот на администрацијата за 20%, преку спојување на функции и надлежности на институциите, пензионирање на 64 години (со споменатите исклучоци), пакети за трансфер во приватен сектор или предвременно пензионирање и сл. Вниманието ќе го насочиме кон вработување на квалитетни кадри и нивно задржување во државната служба, развој на нивната кариера и обука, наградување и плати, мотивација.

Реформите имаат потреба од вистински лидери. Ќе утврдиме современи критериуми за поставување, избор или именување на високи функционери со цел воспоставување на изедначени услови за избрани и именувани лица. Веруваме дека професионализацијата и деполитизацијата на јавната администрација мора да почне од врвот и затоа создаваме висока раководна служба.

Владата ќе започне со храбри промени во администрацијата кои ќе подразбираат:

- Целосна реорганизација на јавната управа, која ќе започне веќе во 2020. Ќе елиминираме секако преклопување на надлежностите меѓу институциите и ќе воведеме јасна хиерархиска подреденост согласно улогата на институцијата (креатор на политики, спроведувач на политики, спроведувач на инспекциски надзор). Ќе имаме јасен план за спојување на постоечки институции, укинување на постоечки институции или основање на нови институции.
- Целта е оптимизирање и очекувано намалување на бројот на институциите, намалување на трошоците за работа, подобрување на управувањето и конечно зголемување на ефикасноста во работењето и испорачувањето на услуги кон граѓаните и деловната заедница.
- Јасно и значително дефинирање на надлежности на сите нивоа во администрацијата. Ова значително ќе ја намали неодржливата централизација во администрацијата која ги забавува сите процеси, но и создава атмосфера на неодговорност и навика сè „да се чека од горе“. Ако сите одлуки ги носи еден човек, таа институција ниту е функционална ниту одржлива. Ќе биде јасно дефинирано што спаѓа во надлежности на министер, државен секретар, раководители на сектор и одделение. Така ќе се гради култура на придонес и одговорност кај секој вработен.
- Нов концепт во средниот менаџмент: нема повеќе раководители до пензија! Целта е да воспоставиме нов систем за раководителите од среден ранг, заснован на темелни анализи и најдобрите европски практики, кој ќе обезбеди поголема мобилност и посилна мотивација за

постигнување на подобри резултати.

- Повисоки плати - награда за резултат. Сите вработени во институцијата ќе можат да добијат додатоци од 5% на плата доколку ги постигнат целите кои на почеток на година Владата ќе ги утврди како нивна задача. На овој начин ќе се стимулира администрацијата да го даде својот максимум, а од друга страна и јавноста и бизнисот нема да имаат впечаток дека даваат повеќе пари за одржување на скап и бавен апарат. Овој принцип ќе започне со примена на исплати од 2022 (за целите дефинирани за 2021).
- Индивидуална одговорност, но тимска оценка. Сегашниот систем на 360° оценување на вработените во административната служба не го постигнува ефектот за подобрување на работата, ниту пак во однос на одговорноста на службениците. Граѓаните и бизнисите не ги интересира колку институциите формално спровеле од своите стратешки и акциски планови, туку какви услуги нудат. Не им значи ниту колку е добар или успешен раководителот, туку како функционира неговиот/нејзиниот тим. Значи, ќе воведеме систем кој ги оценува институциите наспроти формално пополнување табели и спроведување на стратешките планови и оценка на тимовите односно одделенијата наспроти спроведувањето на акциските планови.
- Иста плата за иста работа. Веруваме дека сите вработени во јавниот сектор заслужуваат еднаква плата за еднаква работа и еднакво вложен труд и одговорност за својата работа. Освен системот на плати за административните службеници, практично не постои ниту еден друг систем на плати во јавниот сектор, кој е така сеопфатен, а сегашните разлики во платите за иста работа во различни институции делуваат демотивирачки кон вработените, но создаваат и притисок за вработување во институции чии вработени се високо платени.
Целта е тоа да го запреме уште во првата година од новиот мандат, преку донесување на целосно нов закон за платите на сите вработени во јавниот сектор. Заради ублажување на евентуалните фискални и социјални ефекти, воведувањето на новиот систем може да се одвива етапно, во период од најмалку две години.
- По примерот на Естонија, премиерот ќе формира мали групи (академска заедница, бизнис-сектор, администрација) т.н System Innovation units за нудење нови, иновативни решенија за системски проблеми во државата кои се провлекуваат со години.
- Пандемијата предизвикана од вирусот COVID-19 покажа дека електронската комуникација меѓу институциите е можна и многу ефикасна. Затоа, за две години, целокупната комуникација помеѓу институциите и во рамки на секоја институција ќе се води електронски. Ќе се решат сите административни и правни резерви во врска со ова. Сите вработени во администрација ќе добијат јасни и обврзувачки инструкции во оваа смисла.
- Еден Центар за услуги (ЕЦУ) во секој град по примерот на ЕЦУ во Скопје. Сега фокус ќе ни се десетте најбарани услуги од страна на граѓаните, од кои еден дел ќе финансираат со целосно електронски продукт (на пр. уверенијата од матичните книги).
- Со потпишаниот договор со светски релевантниот Мастеркард (прв од ваков тип), станавме вистински глобален лидер во развојот и имплементацијата на иновативни дигитални сертификати за потврда на идентитетот. Договорот ќе значи брзи постапки и малку потрошено време за граѓаните да добијат документи од страна на институциите, но исто така и брзо потпишување и одобрување на барања во комуникацијата со приватните компании и банките. Се со помош исклучиво на еден мобилен телефон. Мастеркард ја избра нашата држава за да ја доразвие технологијата која ќе ја направи пластиката непотребна. Она за што порано беа потребни картички и документи (кои можеа да се злоупотребат и изгубат) сега ќе се прави преку мобилен телефон.
- Со воведување на Електронски систем за автоматизација на административни постапки БПМС секоја работна задача кон вработените ќе се задава јасно и прецизно со можност во реално време да се следи нејзиното извршување, со што ќе се зголеми ефективноста и отчетноста за работата, а унапредувањето и наградувањето ќе се базира на реални показатели и придонес. Владата планира до крајот на 2021 година да воведо БПМС систем, во најмалку 30% од органите на државната управа, а до крајот на 2024 година системот ќе биде воведен во сите органи на државната управа.
- Во првата година од новиот мандат ќе воспоставиме централна институција која ќе биде одговорна

за координација и спроведување на процесот на дигитализацијата во општеството, но и целосна ИТ поддршка за институциите на државната управа. Со основањето на ваква агенција, создаваме можност за постојано напредување и надградување на знаењата на ИТ професионалците и нивно соодветно наградување.

- До крајот на 2020 година ќе подготвиме Студија за изводливост за изградба на национална транспортна оптичка мрежа, за да се идентификуваат административните бариери и да се утврдат предлозите за соодветни изменувања во законските прописи.
- До крајот на 2023 година ќе обезбедиме целосна покриеност на најмалку еден град со 5G сигнал, а до крајот на мандатот, покриеност од 70% на главните коридори и патната мрежа во државата. При тоа, ќе предвидиме контрола и регулатива која ќе гарантира безбедност на граѓаните, критичната инфраструктура и безбедноста на државата.

Власт најблиску до граѓаните

Во новиот мандат Владата на Република Северна Македонија ќе го продолжи процесот на децентрализација. Во него гледаме дополнителна демократизација на општеството, поефикасно и поекономично обезбедување и испорачување на услугите, но и засилен локален развој. Смеслата е надлежностите да се пренесат на нивото на управување (власт) коешто е најблиско до граѓаните, кое што може најефективно да ги извршува, со соодветни финансиски средства и загарантирана вклученост на граѓаните во донесувањето на одлуките.

Продолжуваме со политиките за развој на општините, односно фискална децентрализација и рамномерен регионален развој со цел зајакнување на финансиските извори на општините, но воедно и зголемување на одговорноста и транспарентноста на нивното работење. Ќе се разговара за можностите за зголемување на уделот на ДДВ и персоналниот данок на доход што се издвојува за локалната самоуправа, и тоа со утврдена неколкугодишна динамика со механизми за поттикнување на нивната ефикасност во зголемување на наплатата и на општинските јавни давачки. Во оваа насока ќе се разговара за ревидирање на методологијата за распределба на средствата на даноците и дотациите по општини.

Ќе воведеме нови, поефикасни инструменти за поддршка на општините, со цел да ги подобрат своите перформанси. Тоа ќе го направиме со дополнителните два гранта: Грант за еквилизација и Грант за перформанси. Со ова се воведува еден систем на стимулација и конкуритивност на општините што носи квалитетни и навремени услуги.

Владата на Република Северна Македонија ќе ја имплементира стратегијата за Рамномерен регионален развој. Дополнително, ќе се разговара за ревидирање на методологијата за распределба на средствата од даноците и дотациите по општини. Во програмите за субвенционирање на претпријатија ќе се применат и критериуми за рамномерен регионален развој, за да се поттикне развојот на помалку развиените региони.

Секоја единица на локалната самоуправа која ќе користи средства од државниот буџет ќе мора да прифати јасни правила за транспарентност во своето работење и ставање на увид на јавноста на сите финансиски трошоци, преку системот на Отворени финансии.

Владата ќе поддржи модел за Подобри и посилни инспекциски служби на ЕЛС заради соодветно справување со предизвиците во делот на комуналните работи, градежништвото, заштитата на животната средина и здравјето на граѓаните и регулирање на сообраќајот. Ќе ги зголемиме нивните овластувања и ќе овозможиме да се организираат во заедничка акции на регионално и државно ниво. Нема веќе формални, бирократски аргументи да бидат причина за непостапување и отсуство на заштита на граѓаните.

Владата ќе предложи законски решенија со кои граѓаните и здруженијата ќе имаат можност да предлагаат точки на дневен ред и да учествуваат во работата на Советот. Граѓаните, здруженијата и месните заедници задолжително ќе учествуваат во донесувањето на развојните програми и на буџетот на општината. Обврската за консултации со граѓаните ќе ја прошириме и на програмите на општините.

Ќе го поддржиме процесот на реформи на комуналниот сектор со грантови и со евтини кредити за модернизирање на машините и опремата на локалните јавни претпријатија. Истовремено јавните комунални претпријатија ќе имаат обврска да ги изградат човечките и институционалните капацитети, кои заедно со инфраструктурата и опремата се основен предуслов за давање на подобри и поквалитетни услуги кон граѓаните.

Владата ќе води политика на групирање на сите капитални инвестиции за ЕЛС на едно место. Средствата кои произлегуваат од програмите на министерствата и агенциите и се наменети за општински и регионални проекти ќе ги обединиме, при што системот на координација за распределба на средствата согласно утврдени критериуми ќе го врши Советот за рамномерен регионален развој. Заради поголема извесност во планирањето и реализацијата на овие капитални инвестиции ќе воспоставиме тригодишно буџетирање.

Владата ќе обезбеди ресурси (организациски и финансиски) за да помогне особено на помалите општини кои немаат доволен капацитет одеднаш да се справат со реализација на големи проекти. На тој начин ќе го стимулира локалниот и регионалниот развој, особено преку максимална искористеност на претпристапните и новите структурни и кохезиони фондови на Европската Унија.

Еднакво општество за сите

Веруваме во вредностите на толеранцијата, правичноста, еднаквите можности, признавање на различностите, во мултикултурализмот и интеркултурната комуникација. Веруваме во социјална правда, еднакви можности на жените и мажите, вклученост и учество на граѓаните во одлучувањето и постигнување општествена кохезија.

Европската Унија се темели на различни народи, различни култури и јазици, но говори и работи на принципот на ЗАЕДНИШТВО НИЗ РАЗЛИКИТЕ. Ние сме вистински пример дека оваа политика и овие вредности можат да функционираат и на Балканот. Тоа беше возможно бидејќи не ги прифативме вредностите како дел од европското *acquis* или како нивен услов, туку како наша верба и определба дека нашиот мозаик на култури, јазици и обичаи не прави побогати и подобри.

Врзано со примената на Законот за употреба на јазиците Владата ќе ги дооформи Агенцијата и Инспекторатот во првите шест месеци од мандатот. Истовремено, Министерството за политички систем и односи меѓу заедниците ќе се стави во целосна функционалност и ќе се доекипира.

Како Влада ќе продолжиме со политиките кои ги развиваат вредностите на заедништво и меѓуетничка доверба. Во мултиетничките општини ќе ги зголемиме содржините во областа на образованието и културата кои придонесуваат за зближување на граѓаните. Училиштата и културните институции, кои ќе имаат ваква содржина ќе добиваат дополнителни финансиски средства за функционирање и развој. Ќе ги финансираме сите деца и млади до 25 години кои сакаат да научат македонски, албански, турски, влашки, српски или ромски јазик.

Владата на Република Северна Македонија уште во првиот месец одново ќе го предложи Законот за заштита и спречување на дискриминација, како симбол на нашата определба за европски вредности во оваа област. Владата ќе ги зајакне институционалните механизми за борба против секој вид на дискриминација.

Владата ќе го повика, охрабри и ќе соработува со бизнис секторот т.е. домашните и странски компании да ги поддржат добрите меѓуетнички односи и вредностите на толеранција, застапеност и меѓусебна доверба и во нивните работни средини, за да се искористи целокупниот човечки потенцијал со кој располага нашата земја.

Владата ќе продолжи да ја имплементира Стратегијата за меѓуетничка интеграција и граѓанска вклученост и ќе воведо годишна награда за најдобра идеја/проект со кој се развива и промовира концептот на еднакво општество за сите. Истата ќе биде наменета за млади до 30 години и ќе стимулира заедничка работа и креативност. Ќе стимулираме филмска продукција за деца и млади на повеќе јазици. Ќе се спротивставиме на верската индоктринација, религиозната и етничката нетрпеливост, која се продуцира во делови на медиумскиот простор и социјалните

мрежи.

Владата ќе формира Национални совети на заедниците кои се помали од 20% од вкупното население на државата. Со тоа ќе ги вклучиме сите заедници во процесот на креирање на овие политики и ќе обезбедиме поголема репрезентативност. Ќе предвидиме отворена и широка процедура за нивно конституирање. За оние прашања кои ги засегаат помалубројните заедници, Владата ќе бара мислење и од Агенцијата за остварување на правата на заедниците.

Во областа на културата, Владата ќе обезбедува поддршка на институциите и културното творештво на помалубројните заедници, како и на проекти кои обезбедуваат поголема интерактивност и кохезија.

Заштита на животната средина и зелен развој

Правото на здрава животна средина е фундаментално граѓанско право. Она што ни покажа и не научи здравствената криза поради пандемијата со вирусот COVID-19 е дека треба да го смениме начинот и навиките на кој ги планираме и спроведуваме нашите активности. На глобално ниво, се погласни се препораките дека здравствената и економската криза не треба да значи одлагање на еколошките политики. Владата на Република Северна Македонија ќе ги следи новите стратегија и план за обновување на економската, социјалната и еколошката компонента на Европската Унија во борбата против климатските промени и загубата на биолошката разновидност, особено преку имплементација на Зелениот договор на ЕУ и Целите за одржлив развој на Обединетите Нации.

Нема економија без одржливост и нема здравје без чиста животна средина. Ова ќе ни биде најголемиот предизвик на новиот мандат: чиста, здрава и добро зачувана животна средина како поддршка на одржлива економија и општество, во кое живеат задоволни граѓани. Неопходен ни е социјален, еколошки и економски напредок кој носи благосостојба и правда за сите граѓани, но воедно ги зачувува вредностите за идните генерации. Тоа подразбира паметно планирање и водење грижа за јавниот интерес. При тоа, Владата ќе се води од следниве принципи: борбата против климатските промени на глобално ниво како составен дел на сите секторски политики, превентивно дејствување (пред да настане штетата, односно загадувањето), загадувачот плаќа (трошоците за заштита на животната средина треба да ги сноси правното или физичкото лице кое ја загрозува животната средина), борба против нарушување на животната средина на самиот извор на загадувањето (каде е поедноставно и поекономично да се отстранат последиците од загадувањето) и интегрирање на заштитата на животната средина во другите политики (земјоделство, транспорт, енергетика, индустриска политика итн.).

Владата ќе го постигне ова преку планирање и водење процеси кои подразбираат, од една страна заштита на природата и природните ресурси од загадување и намалување на климатските промени, а од друга страна развој на државата преку постојано вложување во зелена економија и креирање на зелени работни места.

Визијата за развој на државата може да се оствари со квалитетно долгорочно планирање коешто дава приоритет на јавниот интерес, ги усогласува потребите на сите сектори и нуди оптимални рамки за економски развој кој ќе има најмало негативно влијание врз животната средина. Се залагаме за долгорочен одржлив развој што се темели на грижливо користење на природните ресурси. Контролата и намалувањето на загадувањето останува една од основните цели. Ова вклучува употреба на еколошки горива и користење на обновливи извори на енергија, промовирање на одржливо управување со отпад, правилно и правично управување со водите и зелен транспорт. Ја поддржуваме циркуларната економија преку која ќе се намалат количините на отпад поради повторна употреба и рециклирање на материјалите и производите.

За исполнување на овие суштински цели, Владата ќе ги спроведува следните чекори:

- До 2024 ниту една државна институција нема да се грее со стари и нееколошки системи за греење. Сите јавни институции се мапирани и ќе се донесат одлуки за најсоодветните решенија: (1) поврзање на централно парно греење, (2) на гас, (3) користење на високоефикасни инвертер клима уреди или (4) топлотни пумпи.
- До крај на 2020 воведуваме постојана 24/7 контрола на Државниот инспекторат за животна средина и локалните инспекторати, ги вмрежуваме државниот и локалните капацитети и ќе ги зголемиме нивните ингеренции. По акредитација на методи на нив ќе им биде ставена целосно на располагање Централната лабораторија за животна средина, а Државниот инспекторат секоја година ќе потпишува договори за соработка со акредитирани лаборатории за суперконтрола.
- Ќе ги заостриме казните само во областа на заштита на животната средина поради лошото искуство од неажурност на институциите и бирократско водење на постапките. За оние кои незаконски ја загадуваат животната средина и го загрозуваат здравјето поради профит ќе има

и кривична одговорност. Секој кој ќе биде констатирано дека ги прекршил правилата и процедурите ќе ја изгуби лиценцата и дозволите поради неодговорно однесување и неисполнување на законските обврски.

- Првите две години на мандатот ќе бидат посветени на планско, но интензивно зазеленување на државата, а особено најзагадените градови. Согласно планот, ќе направиме: поставување на зелени коридори и бариери/сидови на критични точки како зелен ѕид на Клиничкиот центар Мајка Тереза, поголема запуштена површина ќе биде заменета со урбано зеленило и соодветна урбана опрема, обврска за зелени зони околу индустриските капацитети, пошумување во касарни.
- Започнуваме промена во политиките за јавен транспорт. Владата ќе даде поддршка на град Скопје кој започнува изградба на систем Bus Rapid Transport - брз транспорт со трамвај (со кредитна линија од ЕБРД). Ќе воведеме покомплексен систем на субвенции и даночни олеснувања за набавка на “еколошки” возила (на електричен и хибриден погон), замена на неколошко гориво со гас кај транспортни средства (особено за транспортери на стоки, такси возила и сл.) и набавка на велосипеди.
Во соработка со градовите и граѓаните ќе воспоставиме законски и институционален модел за унапредување на велосипедскиот сообраќај и ќе воведеме зони со ниска емисија или зона со забрана на сообраќај за тешки товарни возила, временски распоред за достава на стоки, локална политика на паркирање (особено во близина на јавни објекти, пред се градинки, училишта и здравствени објекти).
- Владата ќе инвестира во дополнителни мерни станици низ државата и посебна софтверска апликација која ќе овозможи полесен и потранспарентен приказ на состојбата со ПМ честичките, како по датум, така и по локација, со соодветни прегледи и извештаи.
Во 2021 година ќе воведеме систем во четири нивоа на опасност за рана најава на поволна временска прогноза за појава на зголемено загадување на воздухот кој ќе биде дел од постоечкиот систем за рана најава во УХМР.
Податоците за емисиите од големите загадувачки капацитети ќе им бидат достапни на граѓаните во реално време, како и Катастарот за животна средина, регистрите за испуштање и пренесување на загадувачки материји, регистрите на издадените еколошки дозволи и одобрени елаборати.
Ќе дадеме поддршка на иницијативите за поставување мерни станици, со пропишување на различни категории мерни инструменти, според нивната прецизност на мерењата со цел детектирање на локалните доминантни извори на загадување на воздухот.
- Ќе ги искористиме и резултатите од проектот „Поддршка на Македонија во пристапувањето кон ЕУ во областа на животната средина (2019-2021)“ од кој ќе добиеме Извештај за состојбата на мониторингот на квалитетот на воздухот во Македонија со вклучени препораки за подобрување на системот, инвестиции во нови инструменти за мониторинг на квалитетот на воздухот и/ или поправка на инструменти, зголемен капацитет на експертите за квалитет на воздухот во Македонија за управување со податоците за квалитет на воздухот, надграден систем за управување со податоци и известување.
- Ќе ги намалиме законски дефинираните гранични вредности на загадувачките супстанции во воздухот (на пониско ниво) и ќе ги зголемиме стандардите за квалитет на горива во насока на контрола на повеќе параметри. Ќе донесеме законско решение за дефинирање на стандард за квалитет на пелети. Во 2021 ќе воведеме мерење на зацрнетоста на чадот по соодветни стандарди.
- Во 2021 ќе го донесеме Законот за индустриски емисии и од 2023 ќе обезбедиме меки кредитни линии за набавка на опрема и нови технологии за намалување на загадувањето на животната средина за малите, средни и големи капацитети. За истата ќе обезбедиме и даночни олеснувања при увоз.
- Ќе обезбедиме засилена контрола над работата на станиците за технички преглед на возила, заради задолжително контролирање на издувните гасови од возилата што се регистрираат.

При регистрирање на возило во сообраќајот кое ги надминува пропишаните мерки, веднаш ќе се активира контрола и одговорност за станицата која истото го одобрила, а возилото времено ќе биде отстрането од сообраќајот.

- Ќе помогнеме на малите и средните претпријатија да се прилагодат на новите еколошки стандарди. Ќе ги мапираме малите и средните компании кои користат дел од својот отпад за затоплување на просториите, а со тоа го загадуваат воздухот и ќе ги повикаме да учествуваат во повикот за субвенционирање на еко опрема за мали и средни компании.
- Ќе предложиме закон со кој ќе се формира комунална полиција на локално ниво, со која ќе можат досегашните комунални инспектори и Еко патроли заеднички да преземаат мерки за сторителите на штетните активности: одлагање на отпад на места кои не се предвидени за тоа, создавање на диви депонии од градежен и мешан комунален отпад, палење на гуми и останати високоштетни материји, палење и уништување на контејнери и сл. со мандатни казни. Комуналната полиција ќе почна да функционира во 2021.
- Во првите две години ќе вложиме 5 милиони евра за енергетска ефикасност на јавните објекти за да ја намалиме потрошувачката и загадувањето.
- Во градежништвото, ќе вршиме засилена контрола на градилиштата и почитување и контрола на енергетските и други критериуми при градба и реконструкција на објекти.
- Преку проектот “Зајакнување на капацитетите на централно ниво за намалување на цврсти честички во воздух преку користење на нуклеарни технологии”, од ИАЕА (Меѓународна агенција за атомска енергија) со 235.990 евра ќе се набави инструмент кој користи нуклеарни технологии за анализа на составот на РМ честичките, набавка на семплери за земање на примероци на воздух, спроведување на мерна кампања и подготовка на национална студија за одредување на главните извори на РМ во поголемите градови во Македонија.
- Наша цел е до крајот на 2025 година минимум 60% од тежината на отпадот од пакувањето што е создаден на територијата на Република Северна Македонија да се преработи со операции за преработка или да се употреби за добивање енергија, а до крајот на 2025 година минимум 55%, а максимум 80% од тежината на отпадот од пакувањето што е создаден и собран на територијата на Република Северна Македонија да се рециклира. Во 2020 ќе го донесеме Националниот план за превенција на отпад како национална цел и политика за создавање, намалување, повторна употреба и рециклирање на отпадот (2020-2026).

Континуирано ќе спроведуваме активности за поставување на системи согласно новите 6 закони за посебните текови на отпад, заради унапредување на примарната селекција на посебните текови на отпад (отпадна пластика и хартија, отпадна опрема од домаќинствата, отпадните гуми и масла, искористени возила и отпадот од текстил).

Ќе работиме на интегрирана регионална инфраструктура за собирање и третман на отпадот, со акцент на одделно собирање, на местото каде се создава отпадот, на материјали кои може да се рециклираат, како и на третман на биоразградливиот отпад. Вкупното намалување за периодот 2020-2026 на биоразградливиот отпад што се отстранува на депониите ќе биде 25%.

- Воведуваме засилена контрола на увоз и извоз на отпад, собирање, складирање и третман на сите видови на отпад, како и вонредна контрола на сите издадените дозволи за управување со отпад. Ќе ги повикаме невладините организации да ни се приклучат заради транспарентност и зголемена доверба кај граѓаните.
- Ќе спроведуваме зајакната инспекциска контрола на правните лица кои поседуваат дозволи за собирање, транспорт и третман на отпад (особено медицински и останати видови опасен отпад), како и кај создавачите на истиот.
- Во Скопскиот регион ќе помогнеме за итна ремидијација на поголем дел од дивите депонии, со приоритет на депонијата во Вардариште како и расчистување и рекултивација на локации со несоодветно отстранет отпад во урбаните и руралните подрачја. Ќе ги спроведеме активностите за интегриран и финансиски одржлив систем за регионално управување со цврст отпад во Источен и Северо-источен регион (ИПА) набавка на возила и

опрема за собирање отпад, затворање на депониите и изградба на центар за управување со отпад и шест локални објекти за управување со отпад - претоварни станици.

Ќе обезбедиме услови за воспоставување на систем за управување и финансирање во секторот на комунален отпад во Југоисточен, Вардарски, Југозападен и Пелагониски регион, за управување и изградба на депонии, набавка на опрема, трансфер станици, затворање на диви депонии (техничка помош на ЕБРД). Ќе се разгледаат можностите за домашно и ЕУ финансирање, како и можноста за концесија или модел на Јавно приватно партнерство. Продолжуваме со осовременување на депонијата во с.Русино во Полошкиот регион со помош на средства обезбедени преку билатерална соработка меѓу Владата и Швајцарија до 2022 година (8 милиони CHF).

- Како поддршка на локалните власти во борбата за чиста околина, ќе обезбедиме директна поддршка за набавка на 10.000 канти и контејнери на годишно ниво.
- До 2024, постепено ќе ја забраниме употребата на пластични кеси во малопродажба.
- до 2024 година Владата ќе изработи нов просторен план на Република Северна Македонија за наредните 15 години.
- Ќе донесеме Методологија за изработка на просторни планови која ќе одговара на современите предизвици, ќе го штити јавниот интерес и услови и потреби за користење на просторот.
- Ќе го зголемуваме квалитетот на урбаното живеење. Во урбанизмот, при изработка на новиот Правилник за стандарди и нормативи за урбанистичко планирање, ќе предвидиме:
  - земјиштето кое е планирано или на кое има изведено парковско или заштитно зеленило или пак простор за рекреација, нема да може да се пренамени во друга намена (домување, комерцијални објекти, јавни објекти или пак објекти за производство...).
  - Одредбата која во актуелниот правилник дозволува „Површина изведена со класа на намена парковско зеленило ... да може да се пренамени во друга класа на намена само со генерален урбанистички план“ ќе се дополни со обврска да се обезбеди претходно планираната површина на друга локација, односно да не се дозволи намалување на планираните површини со намена Д1.
  - Зајакнати одредби за минимален процент на зеленило по жител на ниво на генерален урбанистички план, кој секако треба да е усогласен со Законот за урбано зеленило, но зајакнат во насока да се обезбеди минимален процент на јавно зеленило (парковско, заштитно, рекреативни простори), за разлика од Законот за урбано зеленило во кој во минималниот процент се опфатени и површините кои претставуваат најмалку 20% зеленило на градежните парцели со други класи на намена.
- Ќе иницираме измена на законот за минерални сировини за да се осигура дека по завршување на експлоатацијата, навистина се реализира санација и рехабилитација на теренот.
- Ќе се зафатиме со решавање и на останатите критични жаришта! Ќе направиме санација на индустриско жариште - ревитализација на депонија за индустриски отпад од рудник во Радуша и Јегуновце. Редовно ќе се оддржува системот СКАДА и пумпна станица во депонија Јегуновце и ќе се санира таложник во пречистителна станица Јегуновце.
- Ќе се спроведе санацијата на индустриското жариште, односно ќе се реши проблемот со линданот во хемискиот комбинат ОХИС, Скопје (отстранување од една од двете локации со соодветна технологија и ревитализација на локација) со обезбедени 15,5 милиони долари. Ќе се направат испитувања на третата депониска локација во ОХИС.
- Постапките на доделување концесии за користење на вода, за вадење на песок, чакал и камен од коритата на реките ќе се доделуваат еднаш годишно, со јавни расправи и учество на засегнатата јавност.
- Воведуваме забрана за изградба на нови малихидроелектрани во заштитени подрачја и национални паркови.
- Ќе се ревидираат институционалната поставеност и поделба на надлежностите заради обезбедување на сеопфатен мониторинг на состојбата и квалитетот на водите.

- Воведуваме забрана за изградба на нови мали хидроелектрани во заштитени подрачја.
- Владата ќе ја поддржи изградбата на пречистителна станица за Град Скопје (136 милиони евра со вклучени 10 мил евра грант компонента)
До 2022 ќе ги завршиме: рехабилитацијата на канализационата мрежа во општина Кичево, изградба на пречистителна станица и рехабилитација на канализациона мрежа во Тетово и Битола и поврзување на општина Винаца на пречистителната станица во Кочани
До 2021 ќе ги завршиме: мерки за санација и реконструкција на колекторот и пречистителна станица во Дојран и Враниште, Охрид.
- Ќе обезбедиме достоинствена санитација во руралните и средини без пристап до вода за пиење. Ќе обезбедиме суви тоалети во руралните училишта каде овој проблем не е решен и каде што нема пристап до вода. Тоа не е само замена за традиционалните, туку се еколошки, одржливи и безбедни за корисниците и за животната средина.
- Ќе го зголемиме процентот на заштитени подрачја преку валоризација на подрачја за заштита и ревалоризација на заштитени подрачја (Шар Планина, Осоговски Планини, Ченгино Кале, Охридско Езеро, Студенчишко Блато, Водно, Кањон Матка и др.). Планот на Владата е Шар Планина да се развива како национален парк. Ќе се продолжи со идентификација на предлог подрачја во рамки на процесот за воспоставување на Европската кохерентна еколошка мрежа Натура 2000.
Ќе се изготват нови Планови за управување со НП Пелистер, НП Галичица и НП Маврово. Ќе помогнеме одржливо да се користат природните ресурси преку брендирање на локални подрачја и производи.
Ќе донесеме Планови за управување со заштитените подрачја (Шар Планина, Осоговски Планини, Преспанско Езеро, Маркови Кули и др.) и ќе изработиме Студија за валоризација на природните вредности на Јабланица. Ќе донесеме Просторни планови за Националните паркови Пелистер, Галичица и Маврово, а ќе подготвиме План за управување со повеќенаменското подрачје Јасен.
- Развиваме национална Стратегија за намалување на ризикот од катастрофи, во согласност со Рамката на Сендаи за намалување на ризикот од катастрофи.

Енергетика

Економијата започнавме да ја трансформираме и на енергетски план. Владината политика е фундаментално да го промениме енергетскиот профил на државата и да ја подготвиме за идните предизвици и години. Сакаме таа да биде одржлива, диверзифицирана, ефтина, со стабилни извори на понуда и домашното производство значително да се зголеми и многу повеќе од минатото да ги задоволи домашните потреби за енергија.

Владата на Република Северна Македонија има амбициозен план до 2024 година, над 50% од вкупната инсталирана електрична моќност во нашата држава да биде од обновливи извори на енергија. Ќе ја зацврстиме нашата енергетска независност и стабилност со нови производни капацитети на електрична енергија и нови енергетски интерконекции со нашите соседи. Паралелно со тоа, ќе ги намалиме емисиите на штетни гасови од енергетските извори за преку 20%.

Во текот на првите 6 месеци од новиот мандат ќе биде објавен тендер за модернизација и трансформација на ТЕЦ Неготино, во постројка која ќе користи природен гас и ќе обезбеди можности за зголемено земјоделско производство.

По објавениот тендер за изградба на ХЕЦ Чебрин по пат на јавно приватно партнерство, регистриравме зголемен интерес и со право очекуваме почеток на изградбата на овој проект кој се заговара веќе неколку децении.

Со новите 400 MW фотоволтаични електрани, во домашниот електроенергетски систем, ќе се произведе чиста електрична енергија на ниво од околу 560 GWh (или околу 10% од вкупното домашно производство), при што ќе се намали испуштањето на CO₂ во животната околина за околу 750.000 тони на годишно ниво, а вкупната очекувана инвестиција би била на ниво од околу 250 милиони евра. Од нив, планираме 100MW да бидат развиени во ТЕЦ Осломеј. Владата ќе поттикне

иновации во фотонапонската технологија. Со овие политики ќе влијаеме и на отворање нови работни места за стручните кадри во нашата држава.

Во овој мандат на Владата, планираме да бидат изградени ветерни електрани со моќност од дополнителни 160 MW (покрај проектите кои веќе се во тек: втора фаза на ВЕЦ Богданци, ВЕЦ Миравци 1) и тоа електрана Миравци 2 и 100 MW ветерни електрани на државно земјиште со приватни инвеститори, инвестиција од преку 150 милиони евра.

Ќе ја зголемиме квотата за градба на нови 30 MW биогазни електрани, на оние инвеститори кои при тоа ќе отворат сточарски комбинати или ќе се организираат во задруги. Висината на инсталираната моќност за градба на биогазна електрана ќе зависи од големината на сточарската фарма или задруга. Очекуваното годишно производство на електрична енергија од овие електрани би било на ниво од околу 150 GWh, а вкупната инвестиција, само во биогазните електрани, без сточарските фарми и земјоделството, би била на ниво од околу 90 милиони евра.

Во новиот мандат ќе ги реализираме следните проекти во рамките на АД ЕСМ:

- Ревитализација и модернизација на сите три блока во РЕК Битола, со редукација на прашина и десулфуризација.
- Ревитализација и модернизација на Блок 1 во РЕК Битола за намалување на емисии на азотни оксиди и отворање на можност за употреба на различни типови на гориво.
- Модернизација и санација на разладните кули во РЕК Битола, заради зголемување на нивната ефикасност и замена на азбест цементните материјали со еколошки прифатливи материјали.
- Набавка на помошна механизација за рудниците во РЕК Битола и опрема за дисконтинуиран систем за експлоатација (дел набавката е во тек).
- Подготовки за отворање на рудникот Живојно.
- Ревитализација на постојните големи хидроелектрани.

Целосно ќе ја реконструираме преносната електроенергетска мрежа, но и ќе изградиме нови далеководи, со што ќе го направиме МЕПСО регионален преносен електроенергетски центар. Планот е да ги реализираме следните поректи: нов 400 kV интерконективен далекувод Битола (МК) – Елбасан (AL) и 400kV трансформаторска станица во Охрид; нов 400 kV далекувод кој ќе се гради до идната електрана Чебрен заедно со 400kV трансформаторска станица во близина на електраната и зајакнување на електроенергетската мрежа во целата држава со нови далеководи и трансформаторски станици, со цел да се овозможат новите инвестиции во фотоволтаични и ветерни електрани во целата држава.

Со раздвојување на телекомуникациските активности од основните функции на АД МЕПСО, ќе ја споделиме широкопојасната инфраструктура и таа ќе биде на располагање на сите оператори кои ќе сакаат да го користат т.н. Balkan Digital Highway.

Во изминатите три години, со неуморна и постојана работа, го проектиравме и започнуваме со реализацијана интерконективниот гасовод со нашиот сосед Грција, од каде ќе може да се користи гас од ТАП, но и LNG од терминалите во регионот, со што ќе направиме диверзификација на рутите за снабдување и ќе ја засилиме нашата енергетска независност преку завршување на магистралните гасоводи низ републиката и брз развој на дистрибутивни мрежи за домаќинства, административни, комерцијални и индустриски објекти. Ќе се финализира изградбата на магистралниот гасовод Скопје-Тетово-Гостивар со понатаможно продолжување до Кичево. Владата ќе започне консултации со ЗЕЛС околу најсоодветниот модел за изградба на дистрибутивни мрежи на природен гас.

Владата ќе започне државна енергетска трансформација со која секој наш граѓанин ќе добие можност да биде енергетски производител и, секако, корисник на еколошки чиста и поефтина енергија. За таа цел, предвидуваме посебни, иновативни и високоефективни проекти за соларни термални колектори (ќе бидат опфатени околу 100000 домаќинства во период од четири години, за што од домашниот буџет би биле одвоени околу 30 милиони евра). Оваа мерка ќе придонесе за намалување на емисиите на CO₂ во атмосферата за околу 200 000 тони годишно.

Владата ќе воспостави иста цена за топлинска енергија и ангажирана моќност во градот

Скопје за сите потрошувачи по категории приклучени на топлификационата мрежа, независно во која општина и населба во градот Скопје живеат или ја остваруваат својата дејност.

Преку АД ЕСМ ќе го изградиме топлификациониот систем за Битола, Могила и Новаци за јавните објекти во градот, што значајно ќе го намали загадувањето, а корисниците ќе добијат чист и евтин начин на затоплување. Ќе го прошириме снабдувањето со топлинска енергија на населбите Чаир, Бутел, Скопје Север, Маџари 2 и Лисиче со проширување на топловодна мрежа.

Ќе ги стимулираме индивидуалните домаќинства и зградите за колективно домување, како и јавните објекти (болници, школи, градинки...) да инвестираат во когенеративни уреди за производство на електрична и топлинска енергија. Преку АД ЕСМ во период од 2022 до 2024 година планирана е градба на нова когенеративна постројка од 50 MW во склоп на постојниот објект ЕНЕРГЕТИКА во Железара, со што ќе се овозможи дополнително производство на електрична енергија, а ќе се задоволат потребите за топлинска енергија на поевтин начин. Предвидено е инвестицијата да биде на ниво од 35 милиони евра.

Во рамките на регионалните депонии ќе поттикнеме изградба на станици за селекција на комуналниот отпад и користење на отпадот за производство на електрична енергија со повластена цена и со гарантиран откуп на произведената енергија.

Влеговме во НАТО, можеме и во ЕУ

За три години успеавме, од меѓународно изолирана држава, раскарана со соседите, со закочени евроатлантски процеси, со неизвесна и безперспективна иднина, да изградиме држава-пример која носи храбри одлуки за иднината. Држава-фактор на стабилност и просперитет на регионот. Преспанскиот договор со Грција и Договорот за добрососедство со Република Бугарија ги отвори широко вратите за нашето членство во НАТО и Европската Унија.

Ја остваривме повеќедецениската стратешка цел, членство во НАТО! Тоа значи мир, стабилност, сигурна иднина. Со НАТО ја обезбедивме целovitоста и развојот на државата. Членството во најмоќниот сојуз ќе го искористиме мудро и стратешки. Сојузот е извонредна шанса за мала држава со ограничени ресурси да ја зголеми својата специфична моќ и да ја искористи за свое влијание. За таа цел, ќе обезбедиме активна и способна Мисија во НАТО која на дело ќе покаже дека државата има знаење, искуство и нов модерен дух на работа и соработка.

НАТО е шанса и за нашата бизнис заедница. Со полноправното членство, за нашите компании се отвори и големиот ланец на набавки/снабдување со производи за потребите на НАТО Алијансата. Ги обезбедивме првите информации и контакти со соодветните НАТО агенции, а во новиот мандат стратешки ќе помогнеме на сите наши заинтересирани фирми поорганизирано да ја искористат оваа шанса за развој и поголем извоз.

Самитот на Европската унија во март 2020 година донесе одлука да ги отвори преговорите со Република Северна Македонија, без никакви условувања. Новата методологија која ЕУ ја усвои за преговарање е во согласност со тоа што ни е и нам најважно. Преговорите да бидат суштински, предвидливи и ефикасни, со единствена и неоспорна крајна цел: полноправно членство во ЕУ.

Европските интеграции и сите реформски чекори и одлуки ги правиме заради нас. Суштината на сите реформски процеси е Северна Македонија да стане современа, развиена, демократска, уредена и отворена држава.

Светската ковид криза покажа колку се важни сојузничствата. Членството во НАТО и отворените преговори за членство во ЕУ ја потврдија важноста да се биде рамправен член на овие големи семејства и во време на развој и во време на криза. Финансиската поддршка од 160 милиони евра од ЕУ како и поддршката во медицински материјали за полесно справување со кризата не изостаана. Помошта од НАТО членките беше брза и ефикасна.

Без безбедност нема развој

Членството во НАТО е нашиот најголем државен успех. Го остваривме сонот на основачите на македонската независна држава. Станавме дел на најмоќната воено-политичка алијанса која светот ја видел, како една меѓу еднаквите. Владата на Република Северна Македонија не го гледаме како крај туку како почеток на едно ново поглавие во историјата на нашата земја: безбедноста ни дава шанса и сила да бидеме поамбициозни и посилни во сферите на економија, добро владеење и правна држава.

Со членството во Северноатлантската договорна организација како и идното членство во Европската Унија, продолжува изградбата на способностите за колективна одбрана, кооперативна безбедност и управување со кризи. Прашањето на опстанокот е затворена тема, а стабилноста, развојот и иднината на државата остануваат приоритет.

Важноста на одбраната и членството во НАТО се покажа и во текот на вонредната состојба предизвикана од пандемијата со коронавирусот COVID-19. Во тешки и животнoзагрозувачки услови, Армијата повторно го положи тестот со зголемена улога и одговорност во поддршка на полицијата, здравствениот систем, државните и локалните институции. Нашето успешно справување со последиците на пандемијата на COVID-19 беше возможно само со мобилизирана и подготвена Армија за што придонесоа бројните НАТО обуки и вежби. Дополнително, првата помош во поглед на заштитен материјал и опрема пристигна преку НАТО механизмот - Центар за одговор на непогоди (Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre).

Целта на нашата одбранбена и безбедносна политика е да обезбеди мирен развој,

независност и суверенитет на државата, територијален интегритет, уставен поредок и безбедност на граѓаните. Преку принципите на транспарентност, одговорност и отчетност од една страна, и одржливост и спроводливост на политиките базирани на продуктивноста и досегашните резултати од друга страна, Владата на Република Северна Македонија ќе ги продолжи успешните реформи во одбранбениот сектор.

За воспоставување на одржлив систем на одбраната ќе продолжиме со стабилно финансирање на одбраната и достигнување на 2% од БДП за одбранбениот буџет до 2024 преку пораст за 0,2% од БДП секоја година. Стабилно финансирање значи стабилна и силна Армија и вистински придонес во Алијансата. Силна Армија значи и силна поддршка на државата во услови на кризи и акции за заштита и спасување на национално ниво. Силна Армија ќе биде и силна поддршка на цивилното општество.

Во делот на стратешките документи, главниот фокус ќе биде на Планот на одбранбените цели кој што ги дефинира нашите развојни планови и активности во согласност со процесот на НАТО одбранбеното планирање – NDPP - NATO defence planning process.

Стабилното финансирање на Армијата ќе овозможи понатамошен пораст на платите, но и зголемување на борбената готовност и интероперабилност на Армијата и нејзина сериозна модернизација, особено земајќи ги предвид новите безбедносни предизвици. Владата ќе го спроведува Планот за опремување и модернизација на Армијата согласно приоритетите за опремување на декларираните сили преку повеќегодишни проекти: развој на Лесната пешадиска баталјонска група лоцирана во гарнизонот во Штип со фокус на обуката и опремувањето, продолжување на отпочнатиот проект за набавка на оклопни транспортери на тркала, сајбер одбрана, воведување на воено воздухопловство од западно производство, набавка на лична заштитна опрема за припадниците на Армијата, за набавка на системи за против-воздушна одбрана. Ќе ги засилиме обуките и вежбовните активности. Тежиштето во иднина и во овој сегмент ќе биде на декларираните сили, поточно Лесната пешадиска баталјонска група.

Владата ќе продолжи да инвестира во модернизација на Армискиот полигон „Криволак“ (инфраструктурно поврзување, развој на нови содржини, решавање на проблем со водоснабдување), кој ќе стане домашен и НАТО ресурс, но ќе придонесе и кон зајакнување на локалните и националната економија. Експертите од НАТО и САД високо ги оценуваат капацитетите на АП „Криволак“, со можноста за прераснување во НАТО полигон за обуки и вежбовни активности. Воедно, ќе обезбедиме постојана мерна станица за да покажеме придржување до сите стандарди за зачувување на животната средина.

Ќе се специјализираме, во духот на концептот на „паметна одбрана“. Информациите и лажните вести, како и стратешките комуникации и односите со јавноста стануваат безбедносни прашања од највисок приоритет. Имаме искуство и знаење кое може да го понудиме и да го надградиме: Регионалниот центар за односи со јавноста (РЦОЈ), во рамки на Министерството за одбрана, како акредитиран НАТО Центар за обука и едукација, ќе го развиеме како Регионален центар за борба против дезинформации и лажни вести за потребите на јужното крило на НАТО, во тесна соработка со Центарот за извонредност за стратешки комуникации во Рига.

Продолжуваме со подобрување и обнова на инфраструктурата на воените објекти со реновирање на стари и изградба на нови објекти со имплементација на обновливи извори на енергија секаде и реконструкција на објекти касарна Илинден, Команда на SEEBRIG, Воена Академија, водоводна и канализациона мрежа во касарната во Штип.

Во првата година од мандатот, Владата ќе понуди структурна реформа на системите за управување со кризи и заштита и спасување преку реорганизација, опремување и обука на оперативните тимови за брза интервенција. Овие сегменти претставуваат фундамент во изградбата на отпорно општество од кризи и катастрофи. Тоа се покажа и во текот на кризната и вонредната состојба предизвикани од пандемијата на корона вирусот. Во првата половина од мандатот ќе го реализираме системот за повици „112“.

НАТО е поддршка и за македонската наука! Во соработка со домашните универзитети, ќе воведеме буџетска линија во буџетот на Министерството за одбрана за поддршка на научни

проекти од интерес на одбраната. Ќе се земат предвид и научените лекции и искуството при учество во Science for Peace проектите. Министерството за одбрана ќе го поддржи секој научен проект кој ќе обезбеди финансиска поддршка од одбранбените научни фондови на земји членки на НАТО или од Алијансата.

Во првите 12 месеци Владата ќе предложи измени во Законот за јавни набавки со кои се овозможува директно управување со финансиски средства во износ од околу 500 евра од страна на командите и касарните – децентрализација на буџетот.

Во Министерството за одбрана ќе формираме Центар за поддршка на домашните компании при настап на НАТО тендери. Целта ќе ни биде во првата година на нашето членство во НАТО да обезбедиме целосна комуникација помеѓу нашите комори и релевантните НАТО агенции.

Владата ќе продолжи да ја потенцира важноста и улогата на превентивна дипломатија, превенција на конфликти и хуманитарни активности. И во 2020 година, го продолжуваме фокусот на нашето учество во меѓународните мировни операции и цивилни мисии во иднина.

Следната цел: членство во ЕУ

За три години, радикално го променивме имиџот на Северна Македонија во регионот и светот. Паралелно со решавањето на билатералните прашања и продлабочувањето на регионалната соработка, се зафативме со длабоки внатрешни реформи во најкритичните области на владеењето на правото и изградбата на функционална демократска држава – реформа во правосудството, реформа на јавна администрација, реформи во безбедносните служби и борба против организиран криминал и корупција.

Целта на политиките на Владата е да ги донесеме европските стандарди и вредности дома и да им овозможиме на граѓаните европски начин на живот. Европската Унија е систем на вредности кои значат правна држава во која сите сме еднакви пред законот, во која редот, поредокот и организираноста се предвидливи и се дел од нашето секојдневие. Напредокот кој го остваривме изминативе 3 години значат повеќе отворени фондови за нашите граѓани, преку кои се поддржува солидарноста, еднакво општество за сите, квалитетна инфраструктура, продуктивно и одржливо земјоделие, како и здрава животна средина.

Северна Македонија има концепт кој може да биде модел корисен за Европската Унија. Нашето поведение, зрелост и заедништвото што го градиме, како и односот кон соседите и предизвиците дома можат да бидат додадена вредност за Европа. Фактот што од нашите длабоки политички општествени и економски кризи излеговме позрели, посилни и помудри може да бидат пример за решавање на некои отворени прашања во регионот и во ЕУ.

На 26 март 2020 година Европскиот совет донесе одлука за почеток на преговорите со нашата земја за членство во ЕУ. Оваа одлука ја чекавме 15 години и заслужено ја добивме. Со почетокот на преговорите за ЕУ членство ние почнуваме со најдлабока трансформација на општеството и постепено, но темелно и одржливо прифаќање на европските правила, принципи и вредности. Владата ќе обезбеди трансформацијата да е ефикасна и успешна, а воедно во неа да го заштитиме нашиот интерес како држава, интересот на нашата економија и нашите граѓани.

Владата на Република Северна Македонија има амбициозен, но реален план: да ги заокружи преговорите што поскоро и што поуспешно и да стане држава членка на ЕУ при првиот нареден бран на проширување. Во 2020 година ги започнуваме преговорите за членство и убедени сме дека нашата држава има капацитет, способност и волја до 2024 година во мандатот на оваа Влада да отвори 80% од поглавијата и да биде најмалку на исто ниво на интеграција со државите од Западен Балкан кои во моментот преговараат за членство со ЕУ.

Затоа:

- Воспоставуваме мотивирана, ефикасна и професионална преговарачка структура;
- Обезбедуваме широк консензус помеѓу политичките партии, но и пошироко во општеството околу суштинските реформи врзани за нашето пристапување кон Европската унија. Ќе ги повикаме сите да го стават членството во ЕУ пред нивните политички интереси и да дадат поддршка на имплементацијата на ЕУ приоритетите и препораките на европските институции.

- Веќе развиваваме база на податоци на сите домашни експерти и стручни лица од дијаспората кои активно ќе бидат вклучени во работните групи за преговори;
- Ќе создадеме услови за подобро инфраструктурното поврзување со Брисел. Ќе ја разгледаме можноста за потпишување стратешко партнерство со европски авиопревозник за воспоставување на директна, редовна линија со Брисел;
- Ќе направиме посебна буџетска програма за преговори со ЕУ во буџетите на министерствата и други надлежни институции;
- Во консултации со универзитетите ќе поддржиме нови или прилагодени образовни програми кои ќе градат кадри за потребите на државата во европските институции;
- Ќе имаме проактивна соработка со сите институции, политички партии, бизнис заедницата, граѓанскиот сектор и медиумите со цел да се доближи преговарачкиот процес до граѓаните. Преговараме во име на целата држава. Затоа, преговорите ќе ги опфатат сите: Владата, администрацијата, Собранието, регулаторите, граѓанскиот сектор, академската заедница, деловниот свет;
- „ЕУ инфо мрежа“: постоечките ЕУ инфо точки ќе ги трансформираме во регионални центри за Европа во кои ќе се вршат дневни презентации на можностите за граѓаните и бизнис секторот за искористување на европските пари и постојана едукација за максимална апсорпција и искористување на инструментите кои ни ги нуди претпристапниот процес.

Во време на пандемијата на вирусот COVID-19 Европската унија ја покажа европската солидарност кон Западен Балкан и Северна Македонија на дело. ЕУ предвиде 3,3 милијарди евра за макро-финансиско закрепнување на Западен Балкан и соседството по пандемијата, од кои за нас веќе се обезбедија 160 милиони евра. Дополнително на оваа помош ЕУ обезбеди преку 66 милиони евра неповратни средства кои можат да се користат за помош на малите и средни претпријатија и гарантирање на буџетската ликвидност на државата. Четири милиони евра помош во медицинска опрема за зајакнување на капацитетите на здравствениот систем беа одобрени и во еден дел испорачани од почеток на пандемијата. Европската унија ги вклучи нашите држави во Европскиот солидарен фонд, во заедничката набавка на неопходни дефицитарни производи, како и во државите каде може без дозвола да се извезува медицинска опрема од ЕУ.

До крајот на 2020 година ЕУ ќе подготви робустен економски и инвестициски план за Западен Балкан за закрепнување на економиите и подобрување на конкурентноста. Очекуваме солидарноста да се задржи како врвна европска вредност, а плановите за помош да се базираат на директно вложување во развој и поддршка на компаниите и евтини заеми наместо скапи кредити, неразумно штедење и долгорочна презадолженост.

Сите фондови без разлика на областа во која се насочуваат ќе бидат искористени за зајакнување и реформа на институциите и политиките, за унапредување на дијалогот со сите чинители и ќе се мери нивното влијание врз социјалната инклузија, родова еднаквост, заштита на човекови права и заштита на животна средина.

Целта на Владата ќе биде фондовите да ги приближиме до граѓаните – да им бидат достапни, повидливи. Тоа значи дека покрај државните институции, новите средства од ИПА 3 ќе ги обезбедиме и за општините, училиштата, синдикатите, маргинализираните групи, работодавачите, невработените, малите и средните претпријатија, граѓанските организации, универзитетите и истражувачките институции, па дури и за неформалните групи на граѓани.

1. Свесни за предизвиците во апсорпционата моќ, Владата ќе инвестира во човечкиот капитал во институциите и надвор од нив за подготовка на зрели проекти кои ќе се финансираат преку ИПА 3 и подготовка на земјата за што поуспешно искористување на големите европски структурни и кохезиони фондови. Проектите ги развиваме во неколку клучни столбови:
2. Владеење на право, темелни права и демократија;
3. Добро управување, усогласеност со европските стандарди, стратешка комуникација и добрососедски односи;
4. Зелена агенда и одржлива поврзаност - животна средина и климатски промени/ транспорт/ дигитални промени/ енергија/ циркуларна економија;

5. Конкуренентност и инклузивен раст - структурни реформи/ капитални инвестиции/ изградба на административни капацитети;
6. Територијална и прекугранична соработка- INTERREG/CBC.

За оваа цел, ќе создадеме:

- Национален стратемиски документ за билатерална помош. Како што постои Национален стратемиски документ за европската помош, така ќе создадеме и таков документ за помошта од други држави (билатерална помош);
- Буџетска линија за преговори и развој на политики. Потребата за обезбедување на ваков флексибилен финансиски пакет произлегува од ad hoc потребите кои се јавуваат при фазата на усогласување и хармонизација со законодавството на ЕУ, а кои не можеле да бидат предвидени во фазата на програмирање на IPA средства;
- Гарантен фонд за кофинансирање на проекти и помош при развивање на квалитетни и зрели ЕУ проекти, поддршка преку ваучер-шеми и рамковни консултанти: Изработката на проекти е комерцијална дејност, заради што ќе поттикнеме поединци и претпријатија да почнат да се занимаваат со овој бизнис и развој на таканаречениот ваучер-систем. Овој систем е особено погоден за микро, малите и средни претпријатија при искористувањето на средствата од програмите на Унијата, особено во развој на иновативни и дигитализирани решенија. Ваучер-системот ќе биде достапен и за други целни групи, како земјоделците при развојот на проекти од ИПАРД програмата, образовните институции за Програмата Еразмус+ и др. Системот на консултанти ќе биде строго регулиран по примерот на ЕУ рамковните консултанти при што ќе добијат и дополнителни бенефиции, главно даночни олеснувања.
- Гарантен фонд за кофинансирање на проекти и поврзување со статус од јавен интерес. Секоја организација која ќе привлече европски средства и за тоа ќе добие средства за кофинансирање, ќе се стекне со статусот „организација од јавен интерес“ при што ќе добие и дополнителни бенефиции, главно даночни олеснувања.

Нема успешни ЕУ интеграции без квалитетни луѓе во институциите: мотивирани, компетентни, добро обучени, луѓе со интегритет кои ќе бидат носечки столб на процесот на позитивна промена. Ќе развиеме сеопфатна, паметна политика на задржување на кадарот.

МК во светот

Станавме пример во регионот за пријателство и соработка. Решавањето на споровите со соседите доведе до создавање на нови позитивни економски и финансиски текови и внесе свежа енергија во регионалната соработка на Западен Балкан.

Нашиот успех го потврди и Европската Унија. За прв пат државите од Берлинскиот процес се согласија оваа година да претседаваат две држави, една држава од Западен Балкан - Република Северна Македонија и една држава членка на ЕУ - Република Бугарија. Претседавањето со Берлинскиот процес е можност за наше поголемо влијание на процесите и политиките во регионот, но и за промоција на нашите успеси и посилна економска соработка.

Примарен интерес на МК во регионалната соработка е да се развиваат практични мерки коишто го олеснуваат секојдневниот живот на граѓаните и ги отстрануваат бариерите за полесна трговија, повеќе инвестиции, поголема мобилност на човечкиот капитал и побрза дигитализација и модернизација на Западен Балкан. Преку таква регионална соработка, ние државите од Западен Балкан покажуваме зрелост дека и самите можеме да направиме нешто за регионот и за своите граѓани.

Владата на Република Северна Македонија ќе продолжи да гради ја врати позитивната клима на соработка, доверба и почитување меѓу државите во регионот. Ќе отвориме 6 нови гранични премини со соседите со цел да овозможиме полесна комуникација на пограничните места и тоа Стрезмир-Рестелица (со Косово), Мајден- Промахи и Маркова Нога (со Грција), Клепало (со Бугарија), Лојане-Миратовац и Голеш- Босилиград (со Србија), и Џешиште-Требиште (со Албанија).

Преспа како географски регион обединува три држави, три нации, различни етнички групи, јазици, традиции, култури. Нејзиното богатство од различности ги обединуваат исклучителните природни богатства и културно историското наследство.

Затоа, ќе ја покренеме иницијативата за Регионален центар за дијалог – Преспа форум. Регионален форум за добрососедство и решавање на билатералните прашања, но и форум од каде ќе произлезат нови иницијативи за регионална соработка. Во рамките на форумот ќе го поддржиме процесот на формирање на канцеларии за младинска соработка МК-ГР, како и сите активности и проекти на канцелариите кои ќе овозможат размена на искуства и поврзување на младите од двете земји.

Водејќи препознатлива политика, активно ќе учествуваме во работата на Совет на Европа, ООН, ОБСЕ, СТО, УНЕСКО како и во сите останати меѓународни организации во кои членуваме, ќе настојувеме да го промовираме успешниот модел на меѓуетничките односи во земјата и добрососедска политика.

Република Северна Македонија е кредибилен партнер во борбата против тероризам и членка на Глобалната коалиција за победа над ИСИС. Во таа насока силно ја поддржува улогата на НАТО во борбата на меѓународната заедница против тероризмот.

Во надворешната политика, Владата ќе усвои Стратегија за јавна дипломатија која внимателно ќе ги одреди целите и насоките, како и задолженијата на сите засегнати и надлежни институции, и ќе ги усогласи надворешно-политичките цели и националната политика. Во изготвување на оваа стратегија покрај претставници од владините институции ќе бидат вклучени и невладините и меѓународните организации. Ќе формираме Мрежа на наши успешни државјани во странство и ќе ги повикаме да помогнат во нашите напори за промоција на државата. Ќе направиме и Таргетирана промоција на економските, културни и туристички потенцијали: „Земја на можности“ (со акцент на новите успеси во културата: Оскари, Евровизија).

Владата ќе продолжи да инвестира во квалитетна дипломатска мрежа, со оптимизација на дипломатските претставништва и зајакнати човечки и технички капацитети во нив. Во Секторот за јавна дипломатија ќе се врши конкретна и темелна подготовка на дипломатскиот кадар со елементи за нивното дипломатско делување во насока на јавната, културната и економската дипломатија.

Ќе фаворизираме е-Амбасади. Ќе ги дигитализираме услугите на нашите сограѓани кои патуваат надвор од земјата, или се на привремен и постојан престој надвор до Република Северна Македонија преку воведување на апликација „е-Амбасада“ со цел нашите ДКП-а навремено да излезат во пресрет на потребите, барањата на нашите сограѓани.

Владата веќе ја донесе првата Национална стратегија за соработка со дијаспората. Со тоа поставивме силен мост кој ќе резултира со квалитетна и конструктивна соработка помеѓу државата и дијаспората во повеќе области, како: политичко-правни и конзуларни прашања, економија, образование, наука, млади и култура. Владата ќе продолжи да обезбедува финансиска поддршка за проекти од дијаспората како преку 50 проекти во изминатите 3 години. Притоа, за почетни инвестициски вложувања, споредбено со домашните и странските инвеститори, за инвеститорите од дијаспората финансиската поддршка од државата е поголема за 10%.